

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XLII • CIJENA: 2 €

UMIRANJE, ŽALOVANJE I USKRSNA NADA
od 12. listopada do 1. studenoga 2025.

Plamen svijeće u tami

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

Živo vrelo

God. XLII. (2025.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Mario Kopjar

Uredničko vijeće:
Mario Kopjar, Zvonko Pažin,
Ivica Raguž, Milan Dančuo,
Ivan Bingula

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Zdenko Križić

Uredništvo:
Mario Kopjar, Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Siniša Kolar, HILP

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Denona d.o.o., Zagreb

ISSN 1331-2170 – UDK 282

UREDNIKOVA RIJEČ

Plamen u tami, odsjaj vječnosti 1

NAŠA TEMA: UMIRANJE, ŽALOVANJE I USKRSNA NADA

Ivan Benaković: Biblijska obzorja sprovednih obreda 2

Zlatko Vlahek: Umiranje, smrt, pogreb i žalovanje
u prvim kršćanskim vremenima 12

Milan Dančuo: Pastoralne smjernice za oblikovanje misa
za pokojne 19

OTAJSTVO I ZBILJA

Biblijsko-teološka razmišljanja:
A. Vučković, I. Bodrožić, D. Tepert, A. Maly

Dvadeseta i osma nedjelja kroz godinu 24

Dvadeseta i deveta nedjelja kroz godinu 28

Trideseta nedjelja kroz godinu 32

Svetkovina Svih svetih 36

U DUHU I ISTINI

Anđelko Igrec: Pomoć je naša u imenu Gospodina 40

Plamen u tami, odsjaj vječnosti

Čovjeku, kao biću otvorenome prirodi, svojstveno je da dodirom neposredno otkrije ono što privlači njegovu znatiželju. Uzevši u ruke crnu podlogu naslovnice, zasigurno nismo razmišljali u tom pravcu jer na crnom tonu 'sve se vidi'.

Naime, prije nego što smo otvorili stranicu i spustili pogled na sadržaj, mogli smo primijetiti tragove otisaka naših prstiju oko prikaza svijeće. Plamen polako topi vosak dok svijeća gori. Možda bismo željeli da ti tragovi ne postoje. Možda bismo ih željeli pažljivo obrisati jer želimo čiste korice, bez ijednog otiska, no na toj podlozi zapravo su naši vlastiti otisci u vremenu – tragovi života, ljubavi i molitve, koje ostavljamo iza sebe.

Na tamnoj podlozi svaka svijeća, dok polako izgara, baca svoje treptavo svjetlo, podsjećajući nas da i u najmračnijim trenucima postoji plamen Božje prisutnosti koji nikada ne prestaje gorjeti. Otisci naših prstiju, naših riječi i naših djela, utisnuti u život, svjedoče da i najmanji čin ljubavi ostavlja neizbrisiv trag, baš kao što svaka svijeća na crnoj naslovnici ostavlja sjenu svjetla koja ne nestaje.

Dok plamen svijeće nježno titra, šireći zrake svjetla po crnoj podlozi, svaka sjenka koja se rađa u njegovoj blizini podsjeća na prolazne trenutke života, na tihe otkucaje srca koji oblikuju unutarnju svjetlost. Tamni prostor nije praznina, nego prostor preobrazbe, gdje osjećaji, misli i riječi pronalaze svoj odsjaj i postaju nositelji utjehe i nade.

U toj kompoziciji svjetla i sjene otkrivamo kako čak i u najdubljjoj tami mala iskra razbija osamu i tjeskobu. Plamen otkriva ono što je skriveno i pretvara prolazne trenutke u trajnu svjetlost, pružajući osjećaj smisla i prisutnosti. Odsjaj svjetlosti svijeće na podlozi postaje simbol putovanja kroz život, znak da ništa od ljubavi, pažnje ili molitve nije izgubljeno.

Čak i u trenucima umiranja i žalovanja, kada tama izgleda nepregledna i srce se čini opterećeno tugom, svjetlo plamena i dalje titra. Rana, trenutak gubitka ili osjećaj tuge mogu se pretvoriti u odsjaj nade. Sjena žalosti i tišina suze postaju mjesto susreta s vječnom prisutnošću, gdje ljubav i molitva nadilaze granice prolaznog života.

Svjetlost svijeće nas podsjeća da, unatoč prolaznosti i umiranju, život nosi uskrsnu utjehu. Čin dobrote, suosjećanja ili molitve može postati trajno svjetlo koje osvjetljava put drugima. Sjena, odraz ili trenutak prolaznosti i boli, sve postaje zapis vječnosti, svjedočanstvo da život, unatoč svojim ograničenjima i prolaznosti, nosi neugasivu svjetlost Božje prisutnosti koja nas nadilazi i vodi prema uskrsnoj radosti.

Urednik

Biblijska obzorja sprovodnih obreda

IVAN BENAKOVIĆ

[...] o pokapanju ljudskih tijela govori se s velikim poštovanjem samo iz jednog razloga. Naime, ljudski život vrijedi, a to je vidljivo već u izvještajima o stvaranju svijeta i čovjeka u prvim poglavljima Knjige Postanka.

Poštovanje prema čovjeku sve do smrti

Obilazeći velike muzeje diljem svijeta čovjek se može uvjeriti kako su ljudi oduvijek poštivali ljudsko tijelo te su isto poštovanje iskazivali i pokopom. Tako su primjerice drevne egipatske civilizacije, a svjedoče o tome brojni sarkofazi i knjige mrtvih te nadgrobni spomenici zvani sfinge, iskazivale veliku čast ljudima pokapajući ih na uistinu svečan način. Svi poznati muzeji diljem svijeta, kao što su primjerice Louvre u Parizu ili Vatikanski muzeji u Vatikanu (Rimu), kao dio svoje bogate riznice imaju i egipatski odsjek u kojemu su izloženi brojni materijalni ostaci koji svjedoče vrlo jasno razvijen kult štovanja mrtvih.

Asirski su kraljevi, a jednako tako i babilonski, a zatim i perzijski te potom grčki i rimski imperatori svi redom davali veliku pozornost pokopima svojih velikana. U Vergini, u današnjoj Grčkoj moguće je diviti se veličanstvenim kraljevskim grobnicama, a u Rimu nedaleko Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima nalazi se monumentalni mauzolej cara Augusta.

Božji pak grob u bazilici Kristova groba ili Kristova uskrsnuća u Jeruzalemu i dan danas privlači mnoge istinske vjernike, ali i brojne turiste. Svi žele ući u prostor groba u koji je nekada bio položen sam Krist te s istog mjesta slavno uskrsnuo. Na istom mjestu vjernici razmatraju to temeljno otajstvo svoje vjere iz kojega onda crpe snagu za vlastite živote.

Ne treba čuditi da iz netom navedenih razloga i biblijski spisi pridaju određenu pozornost stvarnosti preminuća i pokopa mrtvih tjelesa. Nastojat ćemo stoga u našem kratkome prikazu pojasniti načine na koji biblijski tekstovi Starog, a potom i Novog zavjeta govore o pokopima, grobnicama te utvrditi razloge zašto

Bazilika Kristova groba

je tome tako. Bilo da je riječ o Starom ili Novom zavjetu, već sada se može reći, o pokapanju ljudskih tijela govori se s velikim poštovanjem samo iz jednog razloga. Naime, ljudski život vrijedi, a to je vidljivo već u izvještajima o stvaranju svijeta i čovjeka u prvim poglavljima Knjige Postanka (usp. *Post* 1-2).

Čovjek jer je stvoren na sliku Božju, ima neprikosnoveno dostojanstvo od začeća do prirodne smrti. Život koji živi je dar i to u svim svojim etapama. Stoga i kada umre istom životu se pristupa s velikim poštovanjem. Tijelo se ne ostavlja bez skrbi jer ono nije tek tamnica duše kako su znali govoriti neki grčki filozofi. Ono istinski vrijedi te to Biblija upravo kroz čine pokapanja ljudskih tjelesa želi prikazati na vrlo zoran način. Na koncu, za tijelima pokojnika se plače i taj plač nekada kao da ni ne prestaje. Prikažimo stoga sada neka biblijska mjesta koja govore o pokopima, grobovima i odnosu prema ljudskom tijelu nakon smrti.

Biblijski rječnik smrti

Starozavjetni leksik

Kada govore o ljudskom tijelu koje treba pokopati s poštovanjem biblijski pisci koriste najčešće sljedeće pojmove. Hebrejski jezik koristi glagol *qbr* od kojega potom dolazi imenica *qeber*. Glagol *qbr* u svim svojim formama u kojima se nalazi u Hebrejskoj bibliji označava pokapanje te se prevodi s *pokopati* ili *biti pokopan* ovisno naravno o glagolskom izričajnom obliku u hebrejskom jeziku (usp. *Qal* i *Nifal* forme). Navedeni glagol, a potom i imenica u Hebrejskoj bibliji spominju se više puta. U našem ćemo prikazu spomenuti neka od tih mjesta kako bi prikazali smisao uporabe istih pojmova te potom usmjerili ka određenoj teološkoj poruci istih biblijskih mjesta.

Čovjek jer je stvoren na sliku Božju, ima neprikosnoveno dostojanstvo od začeća do prirodne smrti. Život koji živi je dar i to u svim svojim etapama. Stoga i kada umre istom životu se pristupa s velikim poštovanjem. Tijelo se ne ostavlja bez skrbi jer ono nije tek tamnica duše kako su znali govoriti neki grčki filozofi. Ono istinski vrijedi te to Biblija upravo kroz čine pokapanja ljudskih tjelesa želi prikazati na vrlo zoran način.

O važnosti pokopa i grobnog mjesta na poseban način progovara tekst u dvadesettrećoj glavi Knjige Postanka gdje se može pratiti patrijarha Abrahama kako se istinski trudi da priskrbi mjesto gdje će pokopati svoje najmilije. Uspijeva otkupiti grobnicu, odnosno spilju koja se naziva Makpela u koju će kasnije biti pokopani sam Abraham, žena mu Sara, a isto tako i Izak, Rebeka i Lea (usp. Post 49,31). O važnosti pak poštivanja samog ljudskog tijela i njegova dostojanstvenog pokopa može se zaključiti već iz cjelokupnog dijaloga koji Abraham vodi s Bogom u Post 23.

Novozavjetni leksik

Novi zavjet kada govori o pokapanju rabi glagol *thaptō* što se prevodi s *pokopati*. Uz isti glagol navodi se i imenica *mnemeion* ili *mnema* koje se na hrvatski jezik prevodi s *grob*. Navedni pojmovi se u Novom zavjetu spominju na više mjesta, a nalazimo ih sve osim jednog jedinog mjesta u sinoptičkim evanđeljima. Dakle, pojam *mnemeion* ili *mnema* se van evanđeoskih naracija nalazi jedino u Dj 13,29.

Nakon što smo usmjerili čitatelja na pojmovlje od kojega treba poći prilikom promišljanja o pokopu ljudskih tijela vrijedno je sada izdvojiti određena mjesta na kojima se koriste sljedeći pojmovi te pojasniti smisao uporabe istih pojmova ne bi li čitatelj mogao iz njih iščitati i određenu biblijsko-teološku poruku.

Starozavjetni govor o pokopu ljudskih tijela

Polazeći od analize mjesta u Hebrejskoj bibliji gdje se spominje hebrejski korijen *qbr* koji označava radnju pokapanja ili pak ukazuje na mjesto groba pojedine osobe možemo promišljati o starozavjetnom poimanju pokapanja i grobnih mjesta. Korijen *qbr* u Hebrejskoj bibliji spominje se 223 puta. Nemoguće je dakle u detalje analizirati u našem kratkom prikazu sva mjesta, no možemo ukazati na neka koja pokazuju smisao uporabe ovog hebrejskog korijena.

Pripovijesti o patrijarsima Knjige Postanka

Analiza hebrejskog korijena *qbr* u Hebrejskoj bibliji pokazuje da se pojmovi poput pokapanja ili samog grobnog mjesta najviše rabe u Knjizi Postanka. Tamo se korijen nalazi na 40 mjesta. Razlog tome je što se na tim mjestima, kako ćemo uskoro i vidjeti ukazuje na trenutke pokapanja patrijarha i matrijarha Božjeg naroda. Tako su Abraham, Jakov i Josip oni koji pokapaju svoje najbliže, ali i sami bivaju pokopani u točno određenim za to mjestima (usp. Post 23,19; 35,8,19; 35,29; 50,5-6).

O važnosti pokopa i grobnog mjesta na poseban način progovara tekst u dvadesettrećoj glavi Knjige Postanka gdje se može pratiti patrijarha Abrahama kako se istinski trudi da priskrbi mjesto gdje će pokopati svoje najmilije. Uspijeva otkupiti grobnicu, odnosno spilju koja se naziva Makpela u koju će kasnije biti pokopani sam Abraham, žena mu Sara, a isto tako i Izak, Rebeka i Lea (usp. Post 49,31). O važnosti pak poštivanja samog ljudskog tijela i njegova dostojanstvenog pokopa može se zaključiti već iz cjelokupnog dijaloga koji Abraham vodi s Bogom u Post 23.

U Post 35,9 u kontekstu biblijskih naracija ciklusa o Izaku može se čitati o činu pokopa Debore, odnosno Rebekine dojlje. Ona biva pokopana ispod hrasta u Betelu. U istom poglavlju umire i Rahela koja biva pokopana na putu za Efratu, odnosno Betlehem. Jakov, kako veli tekst u Post 35,20, postavlja memorijalni stup na

mjestu njezina groba. Umire potom i Izak kojega pokapaju njegovi sinovi Ezav i Jakov kako veli tekst u *Post* 35,29.

Vrijedno je uočiti i kako sam faraon u pedesetoj glavi Knjige postanka u razgovoru s Josipom u Egiptu pokazuje kako na neki način poštuje činjenicu da je pokop važan te dopušta Josipu na njegov osobni zahtjev da se vrati u svoju zemlju i pokopa preminulog oca. Josip tako odlazi u zemlju i pokapa zajedno sa svojom braćom oca u zajedničku grobnicu patrijarha, odnosno u spilju Makpela (usp. *Post* 50,13).

Naracije o Božjim pomazanicima i njihovim grobnim mjestima

Osim Knjige Postanka, biblijske knjige kao što su Prva i Druga Samuelova te Prva i Druga Kraljevima na poseban način govore o pokopima i pogrebnim mjestima. Razlog za to je što se u naracijama istih knjiga navodi kako Samuel, David ili neki drugi kraljevi bivaju na dostojanstven način pokopani te im se poznaje pogrebno mjesto (usp. *1Sam* 25,1; 28,3; *1Kr* 2,10; 13,31; 14,18; 22,37; *2Kr* 13,20).

Misao o zagrobnom životu proroka Ezekiela

Vrijedno je spomenuti i tekstove proroka Ezekiela koji na izrazito snažan način kroz prikaz grobova Božjeg naroda ukazuju ne samo na važnost poštovanja prema pokojnima, nego na neki način izravno usmjeravaju čitatelja i na promišljanje o životu onkraj smrti. Ezekiel tako u trideset i sedmom poglavlju govori o tome kako će Bog otvoriti grobove svoga naroda te da će suhe kosti ponovno oživjeti. Dobri poznavatelji hebrejskog jezika na tome mjestu mogu i na auditivan način doživjeti kako se iste kosti 'miču' jer se u hebrejskom igrom riječi oponaša zvukove iz prirode. Jezična sintagma koju čitamo u *Ez* 37,7 (*Masoreticus Textus*; *BHS*) jest: 'āšāmōwte 'ešem 'el- 'ašmōw. Drugim riječima, zvukom slova *tsade* u hebrejskom jeziku postiže se efekt kretanja, odnosno 'šuškanja' kostiju. Kost i na jezičnom planu se kreću te time slušatelju na zoran način ukazuju na radnju koju će Bog jednom izvršiti – ponovno pridići i oživjeti svoj narod te ga vratiti u njegovu zemlju. Ove riječi su posebno snažne ukoliko se prisjetim konteksta u kojemu piše prorok Ezekiel. Prorok je smješten u vrijeme babilonskog izgnanstva sa svojim narodom te isti narod svojim riječima hrabri i budi im nadu.

Otvaranje grobova u *Ez* 37,12-13 znak je tako da i sam Stari zavjet posjeduje u svome korpusu spisa ideju koju će Novi zavjet još snažnije iskazati, a to je govor o uskrснуću mrtvih. Kod Ezekiela onaj koji pridiže narod je sam Bog, a u Novom zavjetu, kako ćemo i sami prikazati u našem radu, to je osoba Isusa Krista. On stoji kao garancija i temelj za svaki govor o vječnom životu u kontekstu Novoga zavjeta.

[...] sam faraon u pedesetoj glavi Knjige postanka u razgovoru s Josipom u Egiptu pokazuje kako na neki način poštuje činjenicu da je pokop važan te dopušta Josipu na njegov osobni zahtjev da se vrati u svoju zemlju i pokopa preminulog oca. Josip tako odlazi u zemlju i pokapa zajedno sa svojom braćom oca u zajedničku grobnicu patrijarha, odnosno u spilju Makpela.

Novozavjetna 'pjesan' o pokapanju ljudskih tjelesa

Pokopi

U Novom zavjetu o pokapanju i grobovima govori se prije svega u evanđeoskim naracijama. Kako je već spomenuto, glagol kojim se ukazuje na čin pokapanja ljudskog tijela je *thaptō*. Kritičko izdanje Novog zavjeta u izdanju *Nestle Aland* (28. izdanje) donosi ovaj glagol na sljedećim mjestima: *Mt* 8,21-22; 14,12; *Lk* 9,59-60; 16,22; *Dj* 2,29; 5,6.9-10; *1Kor* 15,4. Znakovito je uočiti jednu čini se važnu stvar. Evanđelisti kada rabe glagol *thaptō* u *Mt* 8,21-22; 14,12; *Lk* 9,59-60; 16,22 čine to na pomalo negativan način. Naime, sva ova mjesta kod korištenja glagola *thaptō* smjeraju na negativno značenje.

Glagol *thaptō* se u *Mt* 8,21-22; 14,12; *Lk* 9,59-60 nalazi u kontekstu perikope o nekome čovjeku koji želi prvotno pokopati svoga oca, a potom doći i slijediti Isusa. Isus pak sa svoje strane odgovara da treba pustiti da mrtvi pokapaju svoje mrtve, a on da krene u nasljedovanje Isusa. Na planu je vjerojatno duboka teologija teksta gdje se kroz glagol pokapati i sve što se uz njega veže želi ukazati na mogućnost ljudske prevelike navezanosti na život u tijelu koji ne bi toliko mario za govor o novom životu koji Krist daje.

U *Lk* 16,22 u kontekstu prisposode o bogatašu i siromašnom Lazaru glagol *thaptō* kao da želi na uistinu pejorativan način prikazati put onih koji nisu za života vjerovali u Krista i to pokazivali na konkretan način u ljubavi prema bližnjima. Za bogataša tekst na vrlo surov i može se reći odrješit način tvrdi da je bio pokopan dok se za Lazara kaže da bijaše odnesen u krilo Abrahamovo. Time se iznova pokazuje da glagol *thaptō* nema sfumature kakve ima hebrejski glagol *qbr* koji je također ukazivao na čine pokapanja ljudskih tijela.

Djela apostolska kod uporabe glagola *thaptō* ne misle ni na što drugo negoli na čin pokapanja ljudskog tijela u grobnicu kako čitamo primjerice u *Dj* 2,29 gdje se u paru koristi glagol *thaptō* i riječ *mnemeion* koja označava grobnicu. Za Davida tako Petar u svome govoru na Pedeseticu tvrdi da je pokopan i da mu je poznato grobno mjesto. Na jednak način se pojava *thaptō* koristi i u preostalim mjestima u kontekstu Djela apostolskih (usp. *Dj* 5,6.9-10).

Jacopo Robusti,
Krista polažu u grob, 1550.

Ipak, u *1Kor 15,4* glagol *thaptō* ima kakvo takvo pozitivno značenje. Ako ne pozitivno onda je moguće govoriti barem o neutralnom značenju uporabe ovoga pojma. Glagol se koristi u kontekstu najstarije vjero-ispovijesne formule u Novom zavjetu, a donosi ju sveti Pavao u Prvoj poslanici Korinćanima. U *1Kor 15,3-5* gdje se govori o *credu* koji je Pavao primio te potom pre-daje zajednicama vjernika Pavao tvrdi da je Krist bio pokopan, odnosno rabi se grčki glagol *thaptō* te da je trećega dana uskrsnuo. Glagol dakle prikazuje dostojanstveni čin Kristova polaganja u grob i ništa više od toga. Pavao mu dakle ne pridaje neko drugo značenje kakvo čini se da ima isti glagol u kontekstu sinoptičkih evanđelja.

Grobna mjesta

Grčka riječ *mnemeion* koja se prevodi s grob ili grobnica u Novom zavjetu pisanom na grčkom jeziku spominje se 40 puta (usp. *Nestle-Aland*, 28. izdanje). Sva mjesta povezana su s evanđeoskim tekstovima osim jednoga gdje se pojam rabi u Djelima apostolskim (usp. *Mt 8,28; 23,29; 27,52-53.60; 28,8; Mk 5,2; 6,29; 15,46; 16,2-8; Lk 11,44-47; 23,55; 24,2-12.22-24; Iv 5,28; 11,17.31-38; 12,17; 19,41-42; 20,1-11; Dj 13,29*).

Analiza pojavljivanja pojma *mnemeion* u Novom zavjetu pokazuje kako se pojam koristi ne bi li opisao grobno mjesto u koje biva položeno ljudsko tijelo nakon smrti. Kontekst u kojemu se pojavljuje pojam je dvojak. S jedne strane to su sinoptičke perikope o opsjednutima koji su iz grobnica izlazili u susret Isusu, a s druge strane to su izvještaji o Kristovoj muci i smrti u kojima se za samog Isusa tvrdi da je bio položen u grobnicu iz koje je nakon trećega dana ustao (usp. *Mk 5,2; Mt 8,28; Mk 15,46; Lk 23,55*). Grobnica o kojoj govore evanđelja je dakle veći prostor, poput špilje, u koji su se odlagala tijela pokojnika nakon što bi ih se umotalo u povoje. Na iste grobnice bi redovito bio navaljen kamen kako i vele evanđeoski tekstovi.

Grobnice su tako bila mjesta gdje su mrtvi bili položeni nakon smrti i to u nadi da će ta tijela jednom ustati iz groba. Tako Ivanovo evanđelje na dva mjesta govori o tome kako su mrtvi u grobnicama sposobni čuti Božji glas te ustati na novi život. Na snažan način to ističe jedanaesto poglavlje Ivanova evanđelja gdje je u središtu prikaz preminuća Isusova prijatelja Lazara i njegovih sestara koje su neutješne zbog bratove smrti (usp. *Iv 11,1.17-44*). Isus biva potom prikazan kao onaj koji Lazara poziva da iz iste grobnice izađe, što se i događa, to biva ujedno i proleptička najava onoga što će se i sa samim Isusom dogoditi – bit će položen u grob te potom iz istog groba izaći na vječni život. Ipak, sve do sada rečeno vrijedno je još jednom sagledati u svojevrsnom teološkom prikazu stvarnosti pokopa ljudskih tijela, kako u Starom, tako u Novom zavjetu.

Isus [...] sa svoje strane odgovara da treba pustiti da mrtvi pokapaju svoje mrtve [...]. Na planu je vjerojatno duboka teologija teksta gdje se kroz glagol pokapati i sve što se uz njega veže želi ukazati na mogućnost ljudske prevelike navezanosti na život u tijelu koji ne bi toliko mario za govor o novom životu koji Krist daje.

Novi zavjet budući da je cjelokupan usmjeren na prikaz efekata Kristove smrti i uskrsnuća o životu govori na iznimno dubok način. Smrću život za čovjeka ne završava jer Krist uči da se kroz smrt mora proći...

Teologija tijela proizašla iz promatranja pokapanja zemnih ostataka pokojnika

Starozavjetni govor o vječnom životu ili pak nešto drugo?

Pregledni prikaz uporabe pojmova koji ukazuju na pokop ljudskih tijela u Starom i Novom zavjetu neće u sebi imati neki veliki smisao ukoliko se ne ukaže na vitalna teološka pitanja koja se sama po sebi nameću kod promišljanja o pokapanju mrtvih. Ono prvo i temeljno je – postoji li u starozavjetnim tekstovima neko dublje značenje koje se može nazrijeti dok se čitaju opisi pokapanja mrtvih? Drugim riječima, može li se već u Starom zavjetu reći da se pokapanje ljudskih tijela odvija u kakvoj takvoj vjeri da će ista tijela i uskrsnuti? Jer Knjiga Postanka, pa onda i tekstovi iz Knjiga o Samuelu i Kraljevima nisu određeni s obzirom na isto pitanje. Tijela se pokapaju no čini se tek iz poštovanja prema njima, ali ne i u vjeri da će ista tijela ustati na novi život. Egipatske su civilizacije jednako pokapale svoje ljubljene no tim činom bi ih izručivali carstvu mrtvih gdje oni potom vječno prebivaju. Mumije su bile tako dobro obučene da je teško zamisliti da bi netko iz tog stanja vratio se ponovno u život. Faraon Josipu dopušta pokopati oca, no ne iz vjerskih razloga, nego jer poštuje kult mrtvih. No, što s cijelom plejadom biblijskih likova Starog zavjeta? Jesu li oni vjerovali u nešto više od pukog polaganja tijela u grob u znak odanosti i poštovanja?

U našem smo prikazu spomenuli tek jedan tekst koji ukazuje na to kako se i u samom Starom zavjetu naziru linije novoza- vjetnog govora o uskrsnuću mrtvih iako se izrijeком ne govori o uskrsnuću kao primjerice u Prvoj poslanici Korinćanima (usp. 1Kor 15). Tekst na koji mislimo je onaj iz Knjige proroka Ezekijela u kojemu prorok govori o suhim kostima koje će oživjeti, a grobovi se otvoriti (usp. Ez 37,7). Osim navedenog teksta vrijedno je spomenuti još neke starozavjetne tekstove u kojima je također prisutno nešto od ideje zagrobnog života.

Knjiga o Jobu u svome devetnaestom poglavlju govori o tome kako postoji Izbavitelj ili Otkupitelj (heb. *gō'ālī*) koji živi te će on nad zemljom ustati i sebi dići Joba koji će tada iz svoje puti vidjeti Boga (usp. Job 19,25-27). Tekst je to koji se često može čuti na sprovodima dragih nam pokojnika. Ne ulazeći sada u dublju analizu literarnog konteksta Knjige o Jobu zadržimo se pri netom prikazanoj činjenici da mudrosna literatura Starog zavjeta ipak progovara o životu duše, odnosno zagrobnom životu. Samim time i sprovodni obredi dobivaju još više na snazi i ljepoti.

Druga Knjiga o Makabejcima govori o mučeništvu vjerne braće te o smrti palih vojnika za koje se Bogu prikazuju žrtve (usp. 2Mak 7; 2Mak 12,38s.). Oba teksta na snažan način smjeraju ka promišljanju o životu poslije smrti te su plodonosno sredstvo evangelizacije i danas. Braća Makabejci ginu iz svojih uvjerenja u dobro te u živoj vjeri da im prerana smrt nije nesreća, nego

prijelaz u Božje ruke. Na jednak način i Knjiga Mudrosti govori o dušama pravednika koje su u ruci Božjoj i muka ih se ne dotiče (usp. *Mudr* 3,1). Prinosnice za pale vojnike se prinose samo iz jednog razloga, iz vjere u život duše, tj. iz vjere da će oni jednom ponovno ustati na život (usp. *2Mak* 12).

Spomenuti je i još jedan starozavjetni spis koji na izravan način izražava vjeru u stvarnost vječnog života, a to je Knjiga Danielova. Pokretač naracije u Knjizi su mladi Danijel i pravednici koji jer žive u suzvučju s Bogom bivaju obdareni neprocjenjivom mudrošću i Božjim darovima koji ih vode u zajedništvo s Bogom i u vječnom životu (usp. *Dn* 1; *Dn* 12). Ovaj spis možda više nego svi drugi starozavjetni spisi prikazuje kako se o životu vječnom može promišljati i na osnovu starozavjetnih tekstova (usp. *Dn* 12,2).

Valja međutim isto tako priznati da tekstovi koje smo netom naveli svi redom su nastali vrlo kasno, odnosno riječ je kasnim spisima Staroga zavjeta kakvog mi danas poznajemo. Puno stariji spisi Staroga zavjeta ideju o zagrobnom životu u sebi čini se da nemaju. Patrijarsi svoje najmilije sahranjuju no nigdje se ne uočava da to čine iz vjere u vječni život. Psalam 115 na drugome mjestu izrijeком tvrdi kako mrtvi Gospodina ne hvale, nego to čine živi te da oni koji jednom siđu u podzemlje iz njega više ne izlaze (usp. *Ps* 115,12-18). Stoga korektnije je jednostavno ostati suzdržan u procjeni starozavjetnog govora o vječnom životu. Ideje su prisutne kako smo i naznačili, no čini se da će se tek novozavjetni tekstovi o istome puno snažnije izraziti, a to je ono što sada želimo i pobliže pojasniti.

Novozavjetni govor o životu poslije smrti

Novozavjetna misao o životu nakon smrti je uvelike jasnija od one kakvu se može promišljati u Starom zavjetu. Novi zavjet budući da je cjelokupan usmjeren na prikaz efekata Kristove smrti i uskrsnuća o životu govori na iznimno dubok način. Smrću život za čovjeka ne završava jer Krist uči da se kroz smrt mora proći, ali da se u njoj kako će to reći poznati francuski filozof Fabrice Hadjadj u svome djelu *Kako uspjeti u smrti?*, može i uspjeti. To polazi za rukom onima koji već za života uspiju ostvariti svoj istinski odnos s Kristom. Upravo tu misao u životu kao takvom i vjerovanju općenito razvija Ivanovo evanđelje. Za Ivana je vjerovati u Krista ovdje i sada već prijelaz ka životu koji nema kraja (usp. *Jv* 11,24-27). Sve pak iz razloga što je Krist onaj koji je svojom smrću nadvladao smrt te omogućio pristup vječnom životu.

Krist tako biva onaj koji je pokopan, ali i onaj koji je iz istoga groba u snazi Duha ustao te time stoji kao vidljivi znak nade svima onima koji iskrenom vjerom i pouzdanjem pristupaju tom istom otajstvu. Najstarija svjedočanstva o tome su upravo ona iz pera svetoga Pavla. Tako u Prvoj poslanici Solunjanima koja je cjelokupna usmjerena na govor o onima koji su usnuli i čekaju

Za Ivana je vjerovati u Krista ovdje i sada već prijelaz ka životu koji nema kraja (usp. Jv 11,24-27). Sve pak iz razloga što je Krist onaj koji je svojom smrću nadvladao smrt te omogućio pristup vječnom životu.

[...] svaki vjernik katolik prikazuje mise i molitve za duše pokojnika upravo u živoj vjeri da im je ona možebitno potrebna jer s ovoga svijeta nisu otišli pomireni s Bogom, nego ranjeni grijehom. Za iste grijehe tako moliti je Boga oproštenje ne bi li svi zajedno prispjeli u nebesku slavu.

Kristov ponovni dolazak (usp. *1Sol* 4-5). Bilo da je riječ o onima koji su usnuli ili onima koji su budni stvarnost odnosa s Kristom je ista. I jedni i drugi su oni koji su sposobni čuti Kristov glas i živjeti vječno.

Poslanica Filipljanima, a jednako tako i Prva poslanica Korinćanima, veliku važnost pridaju govoru o Kristovu uskrsnuću i domovini na nebesima. Pavao tako u Filipljanima izravno govori da naša domovina jest na nebesima odakle iščekujemo dolazak našega spasitelja Isusa Krista (usp. *Fil* 3,20). U Prvoj Korinćanima na više nego jasan način Pavao naglašava stvarnost Kristova uskrsnuća koji daje puninu smisla svoj vjeri kršćana. Jer ako Krist nije uskrsnuo uzaludna je sva vjera (usp. *1Kor* 15). Krist pak biva prikazan kao prvi u nizu onih koji su već uskrsnuli, a isto tako i garancija uskrsnuća svih onih koji u Njega vjeruju. Smrt je pak u *1Kor* 15 prikazana na personificirani način jer Pavao s njome na pjesnički način kao da dijalogizira kada kaže: »Gdje je smrti pobjeda tvoja, gdje je žalac tvoj?« (*1Kor* 15,55). Krist koji je uskrsnuo, prvina usnulih, biva pak prikazan kao onaj koji kako rekosmo svojim uskrsnućem stoji kao garancija uskrsnuća svima usnulima (usp. *1Kor* 15,23).

Iz svega navedenoga, a vrijedi naposljetku i to spomenuti u kontekstu govora o pokapanju pokojnika, proizlazi kako je uistinu važna i molitva za pokojnike. Ako ništa drugo, onda iz jednog jedinog razloga, a to je da katolik vjeruje u život duše i njezinu nepropadljivost. Iz istog razloga svaki vjernik katolik prikazuje mise i molitve za duše pokojnika upravo u živoj vjeri da im je ona možebitno potrebna jer s ovoga svijeta nisu otišli pomireni s Bogom, nego ranjeni grijehom. Za iste grijehe tako moliti je Boga oproštenje ne bi li svi zajedno prispjeli u nebesku slavu. Kako oni koji su budni, tako i oni koji su već usnuli (usp. *1Sol* 4,13-18). Jer usnuti se mora, ali bolje je usnuti u vjeri.

Umjesto zaključka

U našem kratkom radu nastojali smo promišljati o čovjeku kroz prizmu njegova odlaska s ovoga svijeta. Prelistavajući stranice Svetoga pisma uviđali smo koliko je ljudima oduvijek bilo važno na dostojanstven način oprostiti se od svojih pokojnika. Stari zavjet je tako svjedočanstvo o čovjeku koji budući da je stvoren na sliku Božju svoje dostojanstvo ne gubi ni u smrti. Progovaraju o tome tekstovi Knjige Postanka, a jednako tako i Knjige o Samuelu i Kraljevima. Koliko je u tim tekstovima istinske vjere da će ista tijela koja su pokopana i ustati na novi život teško je reći jer se u najvećem broju slučajeva autori ne izjašnjavaju eksplicitno u odnosu na tu problematiku. Ipak, uvidjeli smo kako tekstovi proroka Ezekijela, Knjige Danielova, spisi o Makabejcima te Knjiga o Jobu daju naznake vjere u život i poslije smrti.

Kristov grob

Umrijeti se mora, ali umrijeti u vjeri u Krista koji isto tijelo jednom ima snagu pridići iz groba je ipak puno ljepše. Takva vjera trebala bi krasiti vjernike svih vremena dok se opraštaju od zemnih ostataka svojih pokojnika i njihova tijela polažu u grob.

Novozavjetna misao oblikovana prije svega događajem Isusa Krista, tj. njegovom smrću i uskrsnućem daje misliti puno dalje od grobnoga humka. Tijela bivaju položena u grob kao i u Starom zavjetu, no istodobno ne ostaju ležati u grobu, nego u snazi Duha Božjega ustaju na novi i vječni život. Svjedoče o tome svi evanđeoski tekstovi koji se jednoglasno slažu da je Kristov grob prazan iako je u njega bilo položeno umotano u platno Kristovo tijelo. Grob koji je prazan sam po sebi nije dostatan razlog da bi netko vjerovao, ali snaga Krista koji je i dalje trajno prisutan u svojoj Crkvi u snazi djelovanja Duha Svetoga govori kako je Isusovo umiranje bilo uspješno umiranje. Jer umiranje je to iz ljubavi za čovjeka. Onoga čovjeka koji je već sada i ovdje pozvan otvoriti se Kristu i povjerovati da mu jedino On može dati život u pravom smislu te riječi.

Umrijeti se mora, ali umrijeti u vjeri u Krista koji isto tijelo jednom ima snagu pridići iz groba je ipak puno ljepše. Takva vjera trebala bi krasiti vjernike svih vremena dok se opraštaju od zemnih ostataka svojih pokojnika i njihova tijela polažu u grob. Ukoliko ih pokapaju u živoj vjeri da čovjekov život smrću ne završava, nego da u snazi Krista on nastavlja živjeti u Bogu, tada se sve mijenja. Smrti se tada može gledati u oči jer onaj tko umire s Kristom ne odlazi za svagda u ponor ništavila, nego postaje jedno s Bogom za kojega je cijeli svoj život i proživio. ■

Umiranje, smrt, pogreb i žalovanje u prvim kršćanskim vremenima

ZLATKO VLAHEK

Tema smrti i umiranja jedna je od najdubljih i najsloženijih u ljudskoj povijesti. Svaka kultura i religija razvila je vlastite obrede i teološke interpretacije tog neizbježnog prijelaza iz zemaljskog u vječni život. Za prve kršćane, smrt nije bila tek kraj postojanja, nego prijelaz u puninu života s Bogom, oblikovan vjerom u Kristovo uskrsnuće i obećanje vječnog spasenja. U tom svjetlu nastaju bogata teološka promišljanja, liturgijski obredi i molitve te društvene geste kojima se pratila posljednja etapa ljudskog života – od trenutaka umiranja, preko pogreba i žalovanja, sve do trajne komemoracije pokojnika.

U ranoj Crkvi smrt je bila prožeta nadom, ali i ozbiljnošću. Apostol Pavao jasno naglašava: »Ako pak Krist nije uskrsnuo, uzalud je vjera vaša« (1Kor 15,17). Upravo u uskrsnuću leži temelj kršćanskog shvaćanja smrti i cijelog kršćanskog života. Crkveni oci – od Ambrozija i Avgustina do Tertulijana, Ciprijana i Ivana Zlatoustog – razvijali su bogatu teološku misao koja je oblikovala stav zajednice prema umiranju i žalovanju. Njihova djela pokazuju kako se smrt doživljavala kao oslobođenje, ali i kao trenutak istine u kojem se potvrđuje ljudska vjera.

Osim teoloških promišljanja, važnu ulogu imali su i konkretni liturgijski obredi. Priprema za smrt obuhvaćala je sakramente pomirenja i euharistije, a posljednja pričest – *viaticum* – bila je znak da vjernik ne ide sam u smrt, nego ulazi u vječni život u zajedništvu s Kristom. Pogrebni običaji razvijali su se na sjecištu židovske i rimske kulture, ali s posebnim naglaskom na dostojanstvo tijela i nadu u uskrsnuće. Tijelo je smatrano hramom Duha Svetoga, stoga su pranje, pomazanje i pokop bili prožeti dubokim poštovanjem i molitvom. Žalovanje, premda stvarno i bolno, u kršćanskoj je zajednici uvijek bilo prožeto svjetlom uskrsne nade i vjerom u ponovni susret.

Komemoracije – sjećanja na pokojnika treći, sedmi, četrdeseti dan, kao i godišnjice smrti – nisu bile samo privatni čini, nego okupljanje cijele zajednice. Osobitu važnost imali su mučenici, čiji je *rođendan za nebo (dies natalis)* postao temelj kršćanske memorijalne prakse i kasnijeg štovanja svetaca. Sve to ukazuje da je smrt u prvim kršćanskim vremenima bila duboko povezana s identitetom i jedinstvom Crkve, a pogrebni običaji postali su izraz zajedničke vjere, solidarnosti i nade.

U ovom kratkom razmatranju o navedenim temama, nastojat ćemo prikazati kako su prvi kršćani promišljali o temama smrti i umiranju, kako su oblikovali svoje pogrebne i žalobne obrede, te kako je sve to bilo utkano u širi društveni i kulturni kontekst antičkoga svijeta. Smrt nije kraj, nego početak – prijelaz u puninu zajedništva s Bogom – a upravo ta perspektiva oblikovala je i vjeru, liturgijske obrede i život prve Crkve.

Teološki pogled na smrt

U ranoj kršćanskoj tradiciji smrt nije bila shvaćena kao kraj – svršetak, nego kao prijelaz u vječni život. Kršćanski koncept smrti temelji se na vjeri u uskrsnuće i spasenje duše, što se jasno vidi u Svetom pismu. Apostol Pavao u *1Kor 15,17* piše: »Ako pak Krist nije uskrsnuo, uzalud je vjera vaša.« Ova izjava oblikovala je teološke temelje kršćanskog shvaćanja smrti i utjecala na liturgijske obrede umiranja i pogreba.

Crkveni oci, poput Ambrozija, Augustina, Tertulijana, Ciprijana i Ivana Zlatoustog, razvijali su različite interpretacije termina smrti. Ambrozije u djelu *De bono mortis* opisuje smrt kao oslobođenje duše od tjelesnih ograničenja i približavanje Bogu, naglašavajući da smrt nije gubitak nego početak vječnog života. Augustin u djelu *Confessiones* evocira smrt svoje majke Monike, pokazujući kako molitva i sakramenti pomažu preminulom i zajednici da pronađu duhovni mir. Tertulijan u djelu *De resurrectione carnis* tvrdi da tijelo neće biti uništeno nego preobraženo i uskrišeno, što opravdava poštivanje tijela nakon smrti. Ciprijan u svojem djelu *Epistulae* ističe važnost molitve i pastoralne skrbi

Pogrebni običaji razvijali su se na sjecištu židovske i rimske kulture, ali s posebnim naglaskom na dostojanstvo tijela i nadu u uskrsnuće. Tijelo je smatrano hramom Duha Svetoga, stoga su pranje, pomazanje i pokop bili prožeti dubokim poštovanjem i molitvom. Žalovanje, premda stvarno i bolno, u kršćanskoj je zajednici uvijek bilo prožeto svjetlom uskrsne nade i vjerom u ponovni susret.

*U prijelazu umirućega
u vječni život služba
svećenika bila je izuzetno
važna, jer su upravo
oni davali posljednji
blagoslov i tumačili
kršćansku perspektivu
smrti. Zajednica, obitelj
i prijatelji pružali su
duhovnu i emocionalnu
podršku. O tome svjedoče
brojni tekstovi crkvenih
otaca koji naglašavaju
da miran i dostojanstven
prijelaz ne samo da
osigurava spokoj
umirućem, nego jača
vjeru i zajedništvo cijele
kršćanske zajednice.*

za umirućeg, dok Ivan Zlatousti naglašava racionalno i umjereno žalovanje, prožeto nadom i vjerom.

Smrt u ranoj Crkvi imala je simboličko značenje: tijelo je hram Duha Svetoga (1Kor 6,19), a smrt je prijelaz između života na zemlji i života u Božjoj prisutnosti. Simbolika Kristovog uskrsnuća oblikovala je ranokršćanske liturgijske obrede i običaje, a mučenici su smatrani posebnim primjerima vjere i hrabrosti. Tekstovi poput *Muke sv. Polikarpa* prikazuju kako mučenici doživljavaju smrt s radošću, a zajednica ih prati molitvama i prisustvom, pružajući duhovnu i emocionalnu potporu.

Usporedba s rimskim i židovskim običajima dodatno pojašnjava specifičnost kršćanskog pristupa smrti. Rimljani su često prakticirali kremaciju i javne obrede, dok su židovski običaji inzistirali na ritualnoj čistoći tijela i pokopu. Kršćani su kombinirali ove tradicije s vlastitim teološkim tumačenjem: naglasak je bio na dostojanstvenom ukopu i nadi u uskrsnuće, a tijelo se smatralo svetim.

Teološka razmatranja o tijelu i smrti također su utjecala na moralni život vjernika. Smrt nije bila kraj, već čin koji potvrđuje vjeru i služi kao svjedočanstvo zajednici. Tijelo, premda smrtno, smatralo se da će biti preobraženo i sudjelovati u vječnom životu, a ovakav pogled i shvaćanje oblikovao je liturgijske pogrebne obrede i običaje žalovanja.

Priprema za smrt i posljednji trenuci

Priprema za smrt u ranim kršćanskim zajednicama bila je složen i duhovno intenzivan proces. Sakramenti su imali središnju i ključnu ulogu u tom razdoblju života: krštenje simbolizira umiranje starome, grešnom čovjeku i rođenje za novi život, dok euharistija osigurava duhovnu hranu i povezanost s Kristom. Umirući su primali *viaticum* – posljednju pričest – koja je bila sredstvo duhovnog osnaživanja i zajedništva s Bogom u posljednjim trenucima. Ispovijed, molitve i djela milosrđa osiguravala su moralnu i duhovnu pripremljenost.

Posebno su mučenici bili pripremljeni na smrt kroz vlastitu predanost vjeri. Primjeri poput sv. Polikarpa i drugih ranokršćanskih mučenika pokazuju da je smrt doživljavana kao čin svjedočenja i ulazak u vječni život. Mučenici su molili za svoje mučitelje i zajednicu, pokazujući unutarnji mir i duhovnu snagu, dok im je istovremeno crkvena zajednica pružala podršku kroz molitve, prisutnošću i obredima, uključujući čitanje Svetoga Pisma ili pjevanje psalama kojima su se opraštali od umirućeg.

Nep. autor, Krštenje, Ranokršćanski oslik u katakombama sv. Kalista, 250. – 300.

U prijelazu umirućega u vječni život služba svećenika bila je izuzetno važna, jer su upravo oni davali posljednji blagoslov i tumačili kršćansku perspektivu smrti. Zajednica, obitelj i prijatelji pružali su duhovnu i emocionalnu podršku. O tome svjedoče brojni tekstovi crkvenih otaca koji naglašavaju da miran i dostojanstven prijelaz ne samo da osigurava spokoj umirućem, nego jača vjeru i zajedništvo cijele kršćanske zajednice.

Sprovodni obredi i običaji

U prvim stoljećima kršćanstva, pogrebni običaji bili su ključni element religijskog, društvenog i kulturnog identiteta zajednice. Dok je rimska kultura favorizirala kremaciju, a židovska strogi pokop, kršćani su razvili vlastite liturgijske obrede koji su na vidljiv i simboličan način izražavali poštovanje tijela te teološki značaj uskrsnuća. Tijelo preminulog smatralo se hramom Duha Svetoga, stoga je pranje, pomazanje i obredno odijevanje postalo obavezno. Aromatična ulja i smole korištena su ne samo iz higijenskih razloga, već i kao simbolički čin čišćenja i pripreme tijela za vječnost.

Katakombe, poput onih u Rimu i Aleksandriji, nisu bila samo groblja, gdje su se ukapali posmrtna tijela vjernika, već su s vremenom postala i liturgijski obredni prostori gdje je zajednica održavala spomen i molitvu za preminule. Natpisi i simboli – ribe, sidra, palme, križevi – odražavali su teološke poruke i nadu u uskrsnuće, a bili su utisnuti u kamene zidove želeći na taj način uvijekvječiti spomen na pokojnika.

U pogrebnim liturgijskim obredima pojedinog preminulog vjernika sudjelovanjem i prisutnošću je pratila zajednica vjernika, što je očitovalo vidljivo naglašenu ekleziološku dimenziju. Siromašni članovi zajednice često su bili ukapani uz pomoć bratstava (*collegia funeraticia*), dok su bogati imali pristup raskošnijim grobnicama i svečanijim liturgijskim obredima. No bez obzira na društveni status, svi obredi naglašavali su duhovne vrijednosti i dostojanstvo preminulog. Tertulijan u djelu *De anima* piše: »Tijelo se pokriva platnom i mirisnim uljima, očekujući uskrsnuće, jer duša ne ostaje u propadanju, već prelazi k Bogu«, dok Ciprijan u svojim pismima preporučuje: »Molite za preminule, sudjelujte u molitvi za njih, jer time jačate zajednicu vjernika i dušu pokojnika«.

Liturgijski elementi uključivali su slavljenje euharistije, psalmiranje, molitve i pjesme. Obredne geste – paljenje svijeća, polaganje ruku, pomazanje – bile su simboličke, ali snažno povezane s teološkim značenjem kršćanske perspektive smrti i umiranja.

Upravo kroz ove obrede ranokršćanske zajednice oblikovale su vlastiti identitet: pogreb je bio čin vjere, zajedništva i kulturnog razlikovanja u odnosu na poganske običaje i židovsku tradiciju. Katakombe nisu bile samo grobovi, već mjesta gdje se zajednici živih prenosila nada i pouka o vječnom životu.

Obredne geste – paljenje svijeća, polaganje ruku, pomazanje – bile su simboličke, ali snažno povezane s teološkim značenjem kršćanske perspektive smrti i umiranja. Upravo kroz ove obrede ranokršćanske zajednice oblikovale su vlastiti identitet: pogreb je bio čin vjere, zajedništva i kulturnog razlikovanja u odnosu na poganske običaje i židovsku tradiciju.

Andrea Mantegna,
Oplakivanje Krista, 1475. – 1478.

Žalovanje

Termin žalovanja u ranokršćanskim zajednicama shvaćamo u uključenim i međusobno povezanim emocionalnim, obrednim i teološkim dimenzijama. Emocionalna dimenzija očitovala se u suzama, pjesmama i okupljanjima obitelji i prijatelja, dok je obredna dimenzija uključivala molitve, psalme, pjesme, slavljenje euharistije, te simbolične geste povezane s duhovnim prijelazom pokojnika. Ivan Zlatousti u djelu *Homilije o smrti* piše: »Neka suze budu izražaj ljubavi, a ne očaja; neka žalovanje bude nadahnuto nadom u uskrsnuće«.

Svjedočanstva iz života mučenika pokazuju kako zajednica vjernika ujedinjuje tugu i slavlje vjere. Smrt sv. Polikarpa prikazana je kroz prizore okupljanja zajednice koja je molila i pjevala, a umirući je dočekao smrt s radošću, čime je obred žalovanja dobivao novu dimenziju: suze su postale izraz vjere, a ne očaja. Tertulijan u djelu *De anima* naglašava kako obredno žalovanje osnažuje moralni karakter zajednice i kako javno pokazivanje osjećaja tuge čini nit koja povezuje sve članove zajednice, izbjegavajući pritom svaki oblik priziva na slabost.

Liturgijska obredna dimenzija uključivala je čitanje psalama i dijelova Svetog pisma, molitve nad tijelom, pjevanje pjesama i euharistijsko slavlje. Svećenik, koji je predslavitelj obreda u ime uskrslog Krista i okupljene zajednice, usmjeravao je žalovanje prema vjerskoj i moralnoj komponenti smisla kršćanskoga života. Primjer tome daje i sv. Augustin u djelu *Confessiones* koji evocira suze za svoju majku Moniku, naglašavajući da su suze izraz ljubavi i nade, a ne očaja.

U ranokršćanskom povijesnom razdoblju dimenzija žalovanja bila je sastavni dio umiranja i ukopa pokojnika, no prekomjerno tugovanje smatrano je neprikladnim jer je izražavalo nedostatak vjere, dok je umjereno žalovanje, prožeto nadom i molitvom, bilo znak pobožnosti, čvrste vjere i duhovne zrelosti. Suze, pjesme, simbolična paljenja svijeća i mirisnih ulja činili su obred u kojem se tuga preobražavala u javni čin ispovijesti vjere i zajedništva.

Komemoracije i sjećanje na pokojne

Obilježavanje sjećanja na pokojne ili komemoracije u ranokršćanskoj zajednici bile su sustavno strukturirane i duboko simbolične. Obilježavanje trećeg, sedmog, tridesetog i četrdesetog dana nakon smrti povezano je s biblijskim simboličkim pristupom. Broj 40 često se povezuje s prijelazom, kušnjom i pripravom, primjerice u četrdesetogodišnjem prelazu Izraelskoga naroda u Obećanu zemlju ili kroz Isusov četrdesetodnevni post.

Dies natalis – »rođendan za nebo« – predstavlja centralni događaj u štovanju mučenika. Zajednice su se okupljale na slavlje euharistije, molitve i pjesme, a natpisi u katakombama dokumentirali su imena preminulih, godine života i duhovne poruke. Natpisi često uključuju simboliku ribe, palme i sidra, naglašavajući uskrsnuće, nadu i vjernički, hodočasnički životni put.

Komemoracije pokojnika imale su snažnu društvenu ulogu. Okupljanje zajednice jačalo je eklezijalni i moralni identitet, učvršćivalo osjećaj pripadnosti i kontinuiteta tradicije. Štovanje mučenika imalo je također i odgojnu ulogu, podučavajući mlađe generacije o hrabrosti, predanosti i vjerskim idealima.

Liturgijski obredi sjećanja na preminule uključivali su pjesme, molitve, slavljenje euharistije i simbolične geste, poput paljenja svijeća i polaganja ruku. Komemoracije su osnaživale emocionalnu i moralnu povezanost između živih i mrtvih, a prisutnost zajednice bilo je svjedočanstvo društvene solidarnosti i empatije.

Primjeri iz katakombi u Rimu i Aleksandriji pokazuju kako su spomenici i liturgijski obredi oblikovali moralni identitet zajednice: natpisi i freske prenosili su vjersku poruku, simbolizirali zajedništvo i jačali osjećaj vjerske pripadnosti.

Umiranje i smrt kroz umjetnost i simboliku

Umjetnost i simbolika u ranokršćanskim zajednicama predstavljali su važan medij teološkog promišljanja, osobne pobožnosti, komunikacije, ali i kulturnog identiteta. Freske, mozaici, crteži i simboli u katakombama nisu imali samo dekorativnu i estetsku funkciju, već su služili kao didaktičko sredstvo – poučavali su vjernike o uskrsnuću, vječnom miru i hrabrosti mučenika.

Simboli smrti u katakombama izražavali su višeslojnu poruku. Riba (*ichthys*) bila je simbol Krista i zajedništva s Bogom; sidro je simboliziralo nadu i stabilnost u vjeri; palma je označavala pobjedu nad smrću i nebesku nagradu. Freske u katakombama često prikazuju Krista u trijumfu, mučenike u trenutku smrti s dostojanstvom i mirnoćom, a pokojne vjernike u molitvi ili okupljene oko grobova.

Primjeri poput katakombi sv. Kalista i Priscile u Rimu pokazuju kako umjetnički prikazi odražavaju eklezijalnu i društvenu dimenziju smrti – slike i simboli povezivali su obitelj, zajednicu i crkvenu hijerarhiju. Natpisi u kombinaciji sa slikama prenosili

Obilježavanje trećeg, sedmog, tridesetog i četrdesetog dana nakon smrti povezano je s biblijskim simboličkim pristupom. Broj 40 često se povezuje s prijelazom, kušnjom i pripravom, primjerice u četrdesetogodišnjem prelazu Izraelskoga naroda u Obećanu zemlju ili kroz Isusov četrdesetodnevni post.

*Sprovodni obredi i
komemoracije odražavali
su moralni i društveni
identitet zajednice.
Kroz molitve, pjesme,
simbolične geste i
liturgijskih obreda,
zajednica je izražavala
tugu, jačala osjećaj
pripadnosti i osiguravala
kontinuitet vjere.*

su također teološke poruke: poziv na vjeru, nadu u uskrsnuće i moralnu pouku za buduće generacije.

Umjetnost je također bila način na koji se tema smrti vizualno prikazivala u pravom kršćanskom shvaćanju. Freske su pomagale vjernicima da razumiju i prihvate smrt, preobražavajući tugu u nadahnjujuću nadu. Prikazi Krista, uskrsnuća i mučenika ohrabivali su da umirući i žaleći prihvate smrt ne kao kraj, već kao prijelaz u novi život.

Kroz umjetnost i simboliku, ranokršćani su također oblikovali identitet zajednice u odnosu na poganske običaje i židovsku tradiciju. Dok su pogani koristili bogate grobnice i javne obrede, kršćani su naglašavali jednostavnost, duhovnu dubinu i moralnu poruku. Umjetnički elementi postali su neizostavan dio liturgijskih obreda i komemoracije, povezujući vjeru, kulturu i društvene tradicije u jedinstvenu cjelinu.

Zaključak

Smrt, umiranje, sprovod i žalovanje u prvim kršćanskim zajednicama predstavljali su složen sustav teoloških, liturgijsko-obrednih i društvenih čina. Smrt nije bila doživljavana kao kraj, već kao prijelaz u vječni život, u skladu s teološkim shvaćanjem Kristovog uskrsnuća. Teološki pojam smrti oblikovao je sve dimenzije liturgijskih obreda: pripremu umirućeg, sakramente, sprovedne običaje, žalovanje i spomen na pokojnike.

Sprovodni obredi i komemoracije odražavali su moralni i društveni identitet zajednice. Kroz molitve, pjesme, simbolične geste i liturgijskih obreda, zajednica je izražavala tugu, jačala osjećaj pripadnosti i osiguravala kontinuitet vjere. U svemu tome eklezijalni i društveni aspekt bio je jednako važan: bratstva i zajednice brinule su za siromašne i marginalizirane, a mučenici su bili simbol hrabrosti, predanosti i vjere, koji su svojom hrabrošću i vjernošću Kristu nadahnjivali mlađe generacije vjernika snažeći ih u vjeri.

Umjetnost i simbolika nadopunjavali su, ali ujedno i svjedočili o spomenutim liturgijskim obredima. Freske, mozaici i natpisi u katakombama prenosili su teološke poruke, preobražavali doživljaj smrti i jačali identitet zajednice. Simboli poput ribe, sidra i palme podsjećali su vjernike na uskrsnuće, nadu i vječni život.

Svi ovi čini zajedno su oblikovali sveobuhvatan pogled na pojam smrti – kao čin duhovnog prijelaza, moralnog poučavanja, društvene povezanosti i kulturnog promišljanja. Umiranje, žalovanje i sprovod postali su sredstvo očuvanja identiteta, prijenosa vjerskih, kršćanskih vrijednosti i jačanja zajedništva, što je postavilo temelje za kršćanski pristup smrti koji je trajao stoljećima i oblikovao kulturni identitet ranokršćanskih zajednica. ■

Pastoralne smjernice za oblikovanje misa za pokojne

MILAN DANČUO

Kršćanski smisao smrti promatra se kroz otajstvene događaje Kristove smrti i uskrsnuća. Vjernik na kraju svog života umire u Kristu i trajno se nastanjuje u Božjem kraljevstvu. *Katekizam Katoličke Crkve* naglašava da »dan smrti inaugurira za kršćanina, na koncu njegova sakramentalnog života, dovršenje novog rađanja koje je započelo krštenjem, konačno 'suobličenje' slici Sina Božjega što mu je dano pomazanjem Duha Svetoga, i sudjelovanje na gozbi Kraljevstva kojem je euharistija bila predokus, pa makar još treba proći kroz posljednja čišćenja da bi obukao svadbenu haljinu« (*KKC*, 1682). Kršćanski sprovod je liturgijsko slavlje kojim Crkva želi izraziti djelotvorno zajedništvo s pokojnikom i prihvatiti navještaj vječnog života. Sprovodna misa je središte vazmene zbiljnosti i kršćanske smrti. Crkva kao zajednica vjernika prinosi euharistijsku žrtvu Kristove smrti i uskrsnuća i moli da pokojni vjernik bude očišćen od svojih grijeha i njihovih posljedica te da bude uveden u puninu Božjeg kraljevstva. Po slavlju euharistije kršćanska zajednica nastavlja otajstveno zajedništvo sa svim pokojnim članovima sjedinjujući se s Kristom moleći za njih i s njima.

Mise za pokojne

Crkva se od samih početaka opraštala od svojih pokojnih članova sprovodnom misom te je redovito slavila euharistiju za pokojnike, posebno na godišnjicu njihove smrti. Običaj slavlja euharistije za pokojne na dan sprovoda i u određene dane nakon sprovoda drevan je u rimskoj tradiciji i sadrži bogatu simboliku. Misa nakon tri dana povezana je sa spomenom na tri dana koja je Krist proveo u grobu, a slavlje time postaje i navještaj njegova uskrsnuća. Druge mise slavile su se nakon sedam i trideset dana: sedmi dan simbolizira vječni počinak i vjernikovo vraćanje u grob, a trideseti dan

Crkva kao zajednica vjernika prinosi euharistijsku žrtvu Kristove smrti i uskrsnuća i moli da pokojni vjernik bude očišćen od svojih grijeha i njihovih posljedica te da bude uveden u puninu Božjeg kraljevstva.

Alexandre Cabanel,
Mojšijeva smrt, 1850.

*Misa nakon tri dana
povezana je sa spomenom
na tri dana koja je Krist
proveo u grobu, a slavlje
time postaje i navještaj
njegova uskrsnuća. Druge
mise slavile su se nakon
sedam i trideset dana:
sedmi dan simbolizira
vječni počinak i vjernikovo
vraćanje u grob, a
trideseti dan podsjeća
na žalovanje izraelskog
naroda nakon Mojsijeve
smrti (Pnz 34,8).*

Podsjeća na žalovanje izraelskog naroda nakon Mojsijeve smrti (Pnz 34,8). Slavlje euharistije u Crkvi oduvijek se shvaćalo kao najučinkovitija molitva za mrtve. Za očišćenje pokojnikovih grijeha ne postoji savršenija i potpunija molitva od Kristove žrtve koja se uprisutnjuje i aktualizira u slavlju euharistije i prinosi Bogu iz ljubavi prema pokojnom članu Crkve za kojega se upravljaju molitve.

Kršćanska zajednica vjeruje da po Kristu ostaje povezana s pokojnim članovima i da je slavlje euharistije najprikladniji način da vjernik dođe

do Božjeg kraljevstva upravo kroz posadašljenje Kristove žrtve u misi. Mise za pokojne također pomažu i živim vjernicima. Vjernici primaju duhovnu snagu, utjehu i nadu dok mole Božju pomoć i preporučuju u molitve svoje mrtve. Crkva prinosi za pokojnike Kristovu otajstvenu euharistijsku žrtvu kako bi, u uzajamnom zajedništvu svih Kristovih udova, ono što pokojnima donosi duhovnu pomoć omogućilo živim vjernicima utjehu i nadu. Svako euharistijsko slavlje donosi dobrobit živima i mrtvima jer komemorira i preporučuje pokojne, a to je jedan od razloga da je liturgijska obnova nakon Koncila pozvala na umjerenost u korištenju misa za pokojne.

Misni obrasci u Rimskom misalu

Opća uredba Rimskog misala donosi pregled različitih misa za pokojne. Na prvom mjestu nalazi se sprovodna misa koja se može slaviti svakog dana, osim na zapovjedbene svetkovine, na Veliki četvrtak, u Vazmenom trodnevlju te na nedjelje došašća, na korizmene i vazmene nedjelje, poštujući uz navedeno sve što određuju pravne odredbe (usp. OURM, 380). Druge mise za pokojne mogu se slaviti nakon vijesti o nečijoj smrti ili nakon pokopa pokojnika ili na godišnjicu pokojnikove smrti. Takve mise dopušteno je slaviti i na dane božićne osmine, u dane kad pada obvezatan spomendan ili na svagdan, izuzevši Pepelnicu i svagdane u Velikom tjednu. Na kraju, »svagdanje« mise za pokojnike dopušteno je slaviti u svagdane »kroz godinu«. Mogu se slaviti ako je toga dana i neobvezatan spomendan, ali samo ako se doista radi o slavljinima za pokojne (usp. OURM, 381).

U trećem tipskom izdanju *Rimskog misala* mise za pokojne raspoređene su prema različitim okolnostima slavlja. U misama za sprovod pronalaze se misni obrasci za sprovod u vazmenom vremenu i izvan vazmenog vremena, druge molitve za sprovodnu misu kao i obrasci kod sprovođa krštena ili nekrštena djeteta. Drugi niz misnih obrazaca koristi se za slavlja na obljetnicu, donoseći mise za vazmeno vrijeme i za slavlja izvan vazmenog vremena te druge molitve na obljetnicu. U trećem nizu nalaze se mise koje se koriste u raznim spomenima pokojnika, a donose se mise za jednog pokojnika, više pokojnika ili za sve pokojnike. U posljednjem nizu nalaze se razne molitve u misama za pokojne. Donose se redom misni obrasci za zaređene službenike, za posvećene osobe i za različite okolnosti ili kategorije vjernika.

Pastoralne smjernice

Opća uredba poziva da se ne pretjeruje u slavljenju misa za pokojne jer se svaka misa prinosi kako za žive tako i za pokojne sa spomenom pokojnih u euharistijskoj molitvi i u sveopćoj molitvi (usp. *OURM*, 355). Predviđeno je da se u sprovodnim misama redovito održava kratka homilija, ali izbjegavajući pritom sprovodne pohvalnice (usp. *OURM*, 382). Kod oblikovanja sprovodne mise ili drugih misa za pokojne potrebno je prilagoditi pojedine dijelove kao što su molitve, čitanja, sveopća molitva ili posebne formule za pokojne u II. i u III. euharistijskoj molitvi uzimajući u obzir pastoralne razloge s obzirom na pokojnika, njegovu obitelj i nazočne (usp. *OURM*, 385). Čitanja za sprovodnu misu odabiru se među onima koja su preporučena u obredniku *Red sprovođa* ili u lecionaru (usp. *OURM*, 358). Čitanja na sprovodnoj misi odstupaju dakle od dnevnih misnih čitanja, a u drugim misama za pokojne prikladno je da ostanu predviđena čitanja dana ako se misa slavi u redovitom terminu.

Konstitucija *Sacrosanctum Concilium* Drugoga vatikanskog koncila poziva na obnovu obreda i liturgijske boje: »Neka obred sprovođa jasnije izražava vazmeni značaj kršćanske smrti te bolje odgovara uvjetima i predajama pojedinih krajeva, pa i s obzirom na liturgijsku boju« (*SC*, 81). Raznolikost liturgijskih boja tijekom liturgijske godine snažnije i na izvanjski način iskazuju vlastitost otajstava vjere koja se slave i smisao za rast u kršćanskom životu (usp. *OURM*, 345). Koncilskom obnovom ljubičasta boja koristi se u službama i u misama za pokojne. Crna boja se i dalje može koristiti u misama za pokojne tamo gdje je to običaj. Konferencije biskupa jedine mogu odrediti i predložiti Apostolskoj stolici prilagodbe po pitanju liturgijske boje koje odgovaraju potrebama i duhu određenog naroda (usp. *OURM*, 346). U pojedinim zemljama svećenik i đakon stoga mogu nositi za vrijeme sprovođa i u misama za pokojne i bijelu boju, povezanu s Kristovim vazmenim otajstvom.

Za očišćenje pokojnikovih grijeha ne postoji savršenija i potpunija molitva od Kristove žrtve koja se uprisutnjuje i aktualizira u slavlju euharistije i prinosi Bogu iz ljubavi prema pokojnom članu Crkve za kojega se upravljaju molitve.

Kada se mogu slaviti mise za pokojne?

Na temelju *Opće uredbe* i različitih nizova misnih obrazaca u *Rimskom misalu* moguće je jasnije precizirati kada se mogu slaviti mise zadušnice ili sprovodne mise, različite mise za pokojne kao što su mise po primitku vijesti o smrti, mise za posljednji pokop ili prvu godišnjicu ili »dnevne« mise za pokojne (usp. *OURM*, 380-381). Sprovodne mise nije dopušteno slaviti na Veliki četvrtak i u Vazmenom trodnevlju, na zapovjeđene svetkovine u Općem rimskom kalendaru, na nedjelje došašća, na korizmene i vazmene nedjelje. U

Francesco Buoneri,
Kristovo uskrsnuće, 1620.

ostale dane mogu se slaviti s misnim obrascem za sprovodnu misu, predviđenim sprovodnim čitanjima i ljubičastom liturgijskom bojom. Uzimajući u obzir pastoralnu razboritost i okolnosti pojedinog kraja, sprovod i sprovodne mise mogu se slaviti na nedjelje božićnog vremena i na nedjelje kroz godinu. Sprovodna misa organizira se izvan redovitog termina kada se župna zajednica inače okuplja na euharistijsko slavlje.

U današnjim pastoralnim okolnostima u mnogim se župama sprovodne mise slave rijetko u povezanosti sa samim sprovodom. Najčešće se pokojnika uključuje u slavlje zajednice u redovitom terminu mise. U tom slučaju nije dopušteno slaviti sprovodne mise, nego se mogu odabrati drugi misni obrasci za pokojnike, ali samo u određene liturgijske dane. Mise za pokojne, kao i one sprovodne, nije dopušteno slaviti na Veliki četvrtak, u Vazmenom trodnevlju, na zapovjeđene svetkovine, na nedjelje došašća, na korizmene i vazmene nedjelje. Nadalje, zabranjene su i na Pepelnicu, nezapovjeđene svetkovine i na Dušni dan, na ostale dane Velikog tjedna, na dane vazmene osmine, na nedjelje božićnog vremena, na nedjelje kroz godinu i na blagdane. Takve mise s misnim obrascem za pokojne, ljubičastom bojom i posebnim formulama za

pokojnike u euharistijskoj molitvi mogu se slaviti samo na obvezatne spomendane, na svagdane u došašću, božićnom, korizmenom i vazmenom vremenu i na svagdane vremena »kroz godinu«. U dopuštene dane mogu se slaviti u posebnim okolnostima kao što je primljena vijest o smrti, nakon pokopa ili prigodom godišnjice smrti. Ako se navedena misa za pokojne slavi u redovitom terminu prikladno je zadržati misna čitanja prema liturgiji dana.

»Dnevne« mise za pokojne u redovitim okolnostima dopušteno je slaviti samo u svagdanima vremena »kroz godinu«. Mogu se slaviti i ako na taj dan prema liturgijskom kalendaru pada neobvezatan spomendan. U svim ostalim slučajevima uzima se misa dana s predviđenim čitanjima i liturgijskom bojom, a pokojnici se mogu spomenuti u misnoj nakani ili sveopćoj molitvi.

Zaključne misli

Crkva vjeruje da je Krist uskrsnuo od mrtvih i da će s Kristom svi pravednici poslije smrti zauvijek živjeti u vječnosti. Vjera u uskrsnuće mrtvih je važan element kršćanske vjere koji integrira u životno iskustvo posebno viđenje otajstvenog događaja smrti. Crkva molitvom, a posebice slavljem euharistije, moli za vječni život duša svih pokojnika. Takva služba za pokojne je ustrajna molba Bogu da se smiluje preminulim vjernicima, da očisti njihove grijehе darom svoje ljubavi i da ih uvede u svoje Kraljevstvo svjetlosti i života. U misama za pokojnike Crkva tako izražava svoje djelotvorno zajedništvo s pokojnicima prinoseći za njih euharistijsku žrtvu, ali ujedno moleći da budu očišćeni od grijehа i njihovih posljedica kako bi postali dionici Kraljevstva u vječnosti. Od iznimne je važnosti osvijestiti u kršćanskoj zajednici činjenicu da u euharistijskom slavlju Crkva moli da Kristovoj vazmenoj pobjedi budu pridruženi svi pokojni vjernici. Time se izbjegava opasnost koja se može pojaviti kod pojedinih vjernika, a odnosi se na posesivno ili partikularističko poimanje mise za svoga pokojnika. ■

LITURGIJSKI KALENDAR

LISTOPAD

12 N DVADESET I OSMI NEDJELJA KROZ GODINU.

Dan zahvale za Božja dobročinstva

- 13 P Svagdan: Rim 1,1-7; Ps 98,1-4; Lk 11,29-32
- 14 U Svagdan ili: Sv. Kalist I., papa i mučenik; Rim 1,16-25; Ps 19,2-5; Lk 11,37-41
- 15 S Sv. Terezija Avilska, djevica i crkvena naučiteljica, spomendan; Rim 2,1-11; Ps 62,2-3.6-7.9; Lk 11,42-46
- 16 Č Svagdan ili: Sv. Hedviga, redovnica; Sv. Margareta M. Alacoque, djevica; Rim 3,21-30a; Ps 130,1-6b; Lk 11,47-54
- 17 P Sv. Ignacije Antiohijski, biskup i mučenik, spomendan; Rim 4,1-8; Ps 32,1-2.5.11; Lk 12,1-7
- 18 S SV. LUKA EVANĐELIST, blagdan; vl.: 2Tim 4,10-17b; Ps 145,10-13b.17-18; Lk 10,1-9

19 N DVADESET I DEVETA NEDJELJA KROZ GODINU.

Misijska nedjelja

- 20 P Svagdan: Rim 4,20-25; Otpj. pj.: Lk 1,69-75; Lk 12,13-21
- 21 U Svagdan: Rim 5,12.15b.17-19.20b-21; Ps 40,7-10.17; Lk 12,35-38
- 22 S Svagdan ili: Sv. Ivan Pavao II., papa; Rim 6,12-18; Ps 124,1-8; Lk 12,39-48
- 23 Č Svagdan ili: Sv. Ivan Kapistranski, prezbiter; Rim 6,19-23; Ps 1,1-4.6; Lk 12,49-53
- 24 P Svagdan ili: Sv. Antun Marija Claret, biskup; Rim 7,18-25a; Ps 119,66.68.76-77.93-94; Lk 12,54-59
- 25 S Svagdan ili: Obljetnica posvete vlastite crkve; Rim 8,1-11; Ps 24,1-6; Lk 13,1-9

26 N TRIDESETA NEDJELJA KROZ GODINU

- 27 P Svagdan: Rim 8,12-17; Ps 68,2.4.6-7ab.20-21; Lk 13,10-17
- 28 U SV. ŠIMUN I JUDA, apostoli, blagdan; vl.: Ef 2,19-22; Ps 19,2-5; Lk 6,12-19
- 29 S Svagdan: Rim 8,26-30; Ps 13,4-6; Lk 13,22-30
- 30 Č Svagdan: Rim 8,31b-39; Ps 109,21-22.26-27.30-31; Lk 13,31-35
- 31 P Svagdan: Rim 9,1-5; Ps 147,12-13.15-16.19-20; Lk 14,1-6

STUDENI

1 S SVI SVETI, svetkovina

Dvadeset i osma nedjelja kroz godinu 12. listopada 2025.

ULAZNA PJESMA

Ako se, Gospodine,
grijeha budeš spominjao,
Gospodine, tko će opstati?
Al' u tebe je praštanje,
Bože Izraelov.
(Ps 130,3-4)

ZBORNA MOLITVA

Gospodine,
nek nas tvoja milost
uvijek nadahnjuje i prati
te budemo sveudilj
usmjereni na dobro.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Primi, Gospodine,
molitve i prinose
svojih vjernika,
da po ovoj svetoj službi
prijeđemo u nebesku slavu.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Osiromašiše mogućnici i
gladuju, a koji traže
Gospodina ne trpe oskudice.
(Ps 34,11)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine,
ti nas hraniš tijelom
i krvlju svoga Sina:
daj da postanemo
dionici božanske naravi.
Po Kristu.

Prvo čitanje 2Kr 5,14-17

Naaman se vrati čovjeku Božjem i prizna Gospodina.

Čitanje Druge knjige o Kraljevima

U one dane: Naaman Sirac siđe i opra se sedam puta u Jordanu, prema riječi Elizeja, čovjeka Božjega; i tijelo mu posta opet kao u malog djeteta – očistio se od svoje gube!

Vrati se on Elizeju sa svom svojom pratnjom, uđe, stade preda nj i reče mu: »Evo, sad znam da nema Boga na svoj zemlji osim u Izraelu. Zato te molim, primi dar od svoga sluga.« Ali on odgovori: »Živoga mi Gospodina, komu služim, ne primam.« Naaman nava-ljivaše da primi, ali on ne htjede. Tada Naaman reče: »Dobro, kad nećeš. Ali barem dopusti da meni, tvome sluzi, dadu ove zemlje koliko mogu ponijeti dvije mazge. Jer sluga tvoj neće više prinositi pomirnica ni klanica drugim bogovima nego samo Gospodinu.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 98,1-4

Pripjev: Pred poganima Gospodin obznani spasenje svoje.

Pjevajte Gospodinu pjesmu novu
jer učini djela čudesna.

Pobjedu mu pribavi desnica njegova
i sveta mišica njegova.

Gospodin obznani spasenje svoje,
pred poganima pravednost objavi.
Spomenu se dobrote i vjernosti
prema domu Izraelovu.

Svi krajevi svijeta vidješe
spasenje Boga našega.

Sva zemljo, poklikni Gospodinu,
raduj se, kliči i pjevaj!

Drugo čitanje 2Tim 2,8-13

Ako ustrajemo, s njime ćemo kraljevati.

Čitanje Druge poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju

Predragi: Spominji se Isusa Krista, uskrsla od mrtvih, od potomstva Davidova – po mojem evanđelju. Za nj se ja zlopatim sve do okova, kao zločinac. Ali riječ Božja nije okovana! Stoga sve podno-sim radi izabраниh, da i oni postignu spasenje, spasenje u Kristu Isusu, zajedno s vječnom slavom.

Vjerodostojna je riječ: Ako s njime umriješmo, s njime ćemo i živjeti. Ako ustrajemo, s njime ćemo i kraljevati. Ako ga zaniječemo, i on će zanijekati nas. Ako ne budemo vjerni, on vjeran ostaje. Ta ne može sebe zanijekati!

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja 1Sol 5,18

U svemu zahvaljujte! Jer to je za vas volja Božja u Kristu Isusu.

Evanđelje Lk 17,11-19

Ne nađe se nijedan koji bi se vratio i podao slavu Bogu, osim ovoga tuđinca.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

Dok je Isus putovao u Jeruzalem,
prolazio je između Samarije i Galileje.

Kad je ulazio u neko selo,
eto mu u susret deset gubavaca.

Zaustave se podaleko i zavape:

»Isuse, Učitelju, smiluj nam se!«

Kad ih Isus ugleda, reče im:

»Idite, pokažite se svećenicima!«

I dok su išli, očistiše se. Jedan od njih,
vidjevši da je ozdravio, vrati se slaveći Boga u sav glas.
Baci se ničice k Isusovim nogama zahvaljujući mu.

A to bijaše neki Samarijanac.

Nato Isus primijeti: »Zar se ne očistiše deseterica?

A gdje su ona deveterica? Ne nađe li se nijedan koji bi se
vratio i podao slavu Bogu, osim ovoga tuđinca?«

A njemu reče: »Ustani! Idi! Tvoja te vjera spasila!«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	227	O silni, jaki Bože
ili	83	Smiluj mi se, Gospode
Otpjevni psalam:	115	Pred poganima objavi
Prinosna:	232	Gospode, primi
ili	XVI	Nosimo dare
Pričesna:	242	O sveta gozbo
	186	Sva ljubavi mi, Isuse
	130	Zahvaljujte Gospodinu
Završna:	611	Tebi, naša Gospo jaka
ili	175	O Srce, Sina Božjega

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, potrebni ozdravljenja duše
i tijela, poniznim se prošnjama utecimo
vječnome Ocu te mu zavapimo da nam se
smiluje:

1. Krist je sama sebe darovao za život svijeta.
Daj da sveta Crkva sve ljude potiče na
neprestano iskazivanje zahvalnosti za
Kristovo djelo otkupljenja za vječnost,
molimo te.
2. Svećenici nas usmjeravaju na put milosti.
Učvrsti ih svojim Duhom i podaj im dar
iscjeljenja duševnih rana svojih vjernih,
molimo te.
3. Neosjetljivost na potrebe bližnjih, guba je
današnjeg društva. Oslobodi nas oholosti
i samodostatnosti te nam otvori srca za
pomoć bližnjima u potrebi, molimo te.
4. Mnogi bolesni danomice vaze za tvojim
smilovanjem. Nemoj se oglušiti na
njihove molitve, već ih usluži te im podari
potrebno zdravlje, molimo te.
5. Ovih dana dozrijevaju plodovi zemlje i
ljudskoga rada. Podaj nam neizmjernu
zahvalnost za obilje hrane koju tvojom
milošću primamo, kao i za sve vrijedne
radnike koji je uzgajaju, molimo te.

Vječni Oče, u svoj smo ti se zahvalnosti
obratili ovim prošnjama, vapijući da nas
ozdraviš od naših grijeha. Iskaži nam svoje
neizmjerne milosrđe i daj da ti nikada ne
zaboravimo iskazati zahvalnost za svaki tvoj
milosni dar ljubavi.

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Učitelj zahvalnosti

Isus je na putu u Jeruzalem. To je njegov posljednji hod prema gradu u kojem će biti uhvaćen, osuđen i ubijen. To je grad kojemu je htio donijeti radosnu vijest i skupiti njegove stanovnike kao što kvočka skuplja svoje piliće (*Lk 13,34*). To Jeruzalem, međutim, neće prepoznati. Neće prepoznati čas svoga pohoda (*Lk 19,44*).

Na putu u Jeruzalem, na ulazu u neko selo dolazi mu ususret grupa gubavaca. No, neće mu prići. Zaustavit će se podaleko. Gubavci su izdvojeni. Izolirani su od drugih ljudi. Obilježeni su svojom bolešću. Ne mogu se sastajati s drugima i ne mogu ulaziti u mjesta gdje žive drugi. Moraju se držati daleko od ljudi i ljudskih nastambi. Ako bi im se tko približavao, trebali su vikati da su nečisti. To ih prisiljava da se drže zajedno kako bi sačuvali minimum ljudskih odnosa. Njihovo zajedništvo je zajedništvo nevolje i bolesti. Sve možebitne razlike među njima odlaze u sjenu. Povezuje ih ista bolest.

Izdaleka upućuju Isus svoju molitvu. Ona je jednostavna. Traže da im se smiluje. Ne traže, naravno, samo da Isus ima neke emocije sućuti prema njihovom stanju. Smilovanje znači nadasve ozdravljenje. Ako im se Isus smiluje, bit će oslobođeni svoga stanja koje ih drži zarobljenima i izoliranima. Bit će iscijeljeni. Isusa nazivaju učiteljem. No, oni ne misle da je Isus netko tko samo poučava. Oni vjeruju da on svojom riječi čini i djeluje. Njegova riječ ozdravlja i oslobađa. Na početku pouke, ozdravljenja i oslobođenja stoji smilovanje nad onima koji su nepoučeni, bolesni i zarobljeni. Sve što je Isus činio bilo je potaknuto njegovim smilovanjem prema ljudima u potrebama na koje oni sami nisu znali pronaći dobar odgovor.

Isus je čuo njihov vapaj i pogledao ih. Njegov odgovor je posve jednostavan. Poslao ih je da idu i pokažu se svećenicima. Svećenici su imali ovlasti nekoga tko je bio zaražen gubom proglasiti čistim i

time mu omogućiti povratak među ljude i u svakodnevni život i odnose. Isus priznaje svećeničke ovlasti. No, kada ih šalje da se pokažu svećenicima, to čini sa sviješću da će svećenici utvrditi njihovo ozdravljenje. Isus ih ne zove k sebi niti odlazi k njima. Ne dotiče ih se kako je to bio slučaj s gubavcem koji mu je došao na početku javnog djelovanja (*Lk 1,40-45*). Šalje ih da se pokažu svećenicima. Očekuje od njih da mu vjeruju. Oni će krenuti i putem će se očistiti. Neće ozdraviti u trenutku kada su zavapili niti kada ih je Isus poslao da idu k svećenicima. Ozdravit će na putu. Krenuli su s povjerenjem u Isusove riječi i na putu su opazili da su se očistili. To je za njih moralo biti iznimno potresno i uzbuđujuće. Od zaraženih postali su čisti. Od izoliranih odjednom znaju da će biti vraćeni u društvo i život. Koliko ih je to prošlo vidimo i na jednome koji se vratio natrag slaveći Boga. On je znao da je ozdravio i znao je da je Isusova riječ bila prisutnost Božja pa se vratio slaveći Boga u sav glas. Slavio je Boga koji mu je vratio život. Bio je na rubu života, bliže smrti nego životu i sada je istrgnut iz kandža smrti. To je razlog da slavi Boga na mjestu gdje je prepoznao Božju prisutnost. To je bio Isus. Zato mu se bacio ničice k nogama. Ne slavi Isusa kao nekog drugog Boga. Slavi jedinoga Boga koji je prisutan u Isusu.

Čovjek koji se vratio bio je Samarijanac. Nije bio Židov. Opažamo kako su razlike Samarijanca i Židova prestale biti preprekom za druženje kada su se zajedno našli u istoj bolesti i istoj izoliranosti. Bolest približi ljude koji se u zdravlju ne drže jedni s drugima. Naše tjelesno zdravlje proizvodi mnoge društvene bolesti, a naše tjelesne bolesti izliječe i poneku od naših bolesti u našim odnosima. Isus će primijetiti kako je samo tuđinac, Samarijanac došao natrag kako bi zahvalio podajući slavu Bogu, a kako drugi to nisu učinili. Zahvalnost je važna

James Tissot, *Ozdravljenje desetorice gubavaca*, 1886. – 1894.

ljudska sposobnost. No, nerijetko smo najmanje zahvalni svojim.

Zahvalnost valja vježbati. Ona je posebno potrebna ljudima koji žive s osjećajem manje vrijednosti, potištenosti, zakinutosti, izoliranosti. Ponekada tek vježbanje u zahvalnosti otvori oči i srce za bezbroj dobrota koje već postoje u našem životu. Vježbanje zahvalnosti je potrebno ljudima koji svoj život promatraju kroz prizmu prava. Borba za prava zna zatvoriti i okameniti srce jer promatra druge kroz prizmu njihova neispunjenja obveza. Dočim ja imam prava, a drugi obvezu da ih ispunja, teško mogu ući u zahvalnost. Borba za prava vidi na drugome nedostatke, nepravdu, sporost, nepriznanje. Zahvalnost na drugom vidi najprije i nadasve nezasluženu dobrotu. Zato je zahvalnost temelj dobroga i zdravog odnosa s Bogom. Biti zahvalan Bogu znači slaviti ga. Ovoga su Samarijanca Židovi promatrali kao tuđinca. Isus je na njemu vidio ponašanje koje je poželjno za svakog pripadnika izabranog naroda. Ima vjere gdje je ne očekujemo i ima puno nevjere gdje bismo

očekivali vjeru. Ovo nije bio samo slučaj s ovom desetoricom gubavaca. Ovo je slučaj i u mnogim vjerničkim zajednicama.

Zato vjernici koji se nedjeljom susreću sa svojim Gospodinom u ovim Lukinim riječima postaju svjesni kako nije dovoljno biti pribrojen Crkvi, nego je zahvalnošću potrebno otvarati oči za Božju slavu i prisutnost. Vjernicima se slavljenjem euharistije otvara jasnoća kako je svaki euharistijski susret u svojoj srži ispunjen zahvalnošću. Iz tog se susreta vraćaju u svoj svakodnevni život osnaženi za unošenje zahvalnosti u svoje najbliže odnose. Tako malo po malo ispravljaju svoje nagnuće da zahvalnost pokazuju tuđincima, a zaboravljaju to isto pokazivati najbližima. Tko u odnosu prema Bogu nauči i drži živom svoju zahvalnost on će ju pokazati i u svojim ljudskim odnosima. Tko Isusa naziva svojim učiteljem pristaje i da ga zahvalnosti pouči ovaj bezimeni Samarijanac iz nekog neimenovanog sela kroz koje je Isus prošao na svom putu u Jeruzalem.

Ante Vučković

Dvadeset i deveta nedjelja kroz godinu 19. listopada 2025.

ULAZNA PJESMA

Zazivam te, Bože,
ti ćeš me uslišiti:
prikloni mi uho i čuj riječi
moje. Čuvaj me ko zjenicu
oka, sakrij me u sjenu krila
svojih.
(Ps 17,6.8)

ZBORNA MOLITVA

Svemoguću vječnu Bože, daj
da ti uvijek budemo odani
i tvome Veličanstvu služimo
iskrena srca. Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, obdari nas
milošću i očisti od grijeha,
da tvojim otajstvima
služimo u slobodi srca.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Oko je Gospodnje
nad onima koji ga se boje,
nad onima koji se uzdaju
u milost njegovu, da im
od smrti život spasi, da ih
nahrani u vrijeme gladi.
(Ps 33,18-19)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine,
i ovom nas službom približi
nebeskoj Crkvi.
Prati nas vremenitom
pomoći i uči vječnoj mudrosti.
Po Kristu.

Prvo čitanje Izl 17,8-13

Dok bi Mojsije držao ruke uzdignute, Izraelci bi nadjačavali.

Čitanje Knjige Izlaska

U one dane: Dođu Amalečani i zarate s Izraelcima kod Refidima. A Mojsije reče Jošui: »Odaberi momčad pa pođi i zapodjeni borbu s Amalečanima. Ja ću sutra stati na vrh brda, sa štapom Božjim u ruci.« Jošua učini kako mu je Mojsije rekao te zapodjene borbu s Amalečanima, a Mojsije, Aron i Hur uzađoše na vrh brda. I dok bi Mojsije držao ruke uzdignute, Izraelci bi nadjačavali; a kad bi ruke spustio, nadjačavali bi Amalečani. Ali Mojsiju ruke napokon otežашe. Zato uzeše kamen, staviše ga pod nj i on sjede na nj, a Aron i Hur, jedan s jedne, a drugi s druge strane, držahu ruke, tako da mu izdržaše do sunčanog zalaska. I Jošua ostricom mača svlada Amaleka i njegov narod.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 121,1-8

Pripjev: Pomoć je naša u imenu Gospodina koji stvori nebo i zemlju.

K brdima oči svoje uzdižem:

odakle će mi doći pomoć?

Pomoć je moja od Gospodina
koji stvori nebo i zemlju.

Tvojim nozi on posrnuti ne da
i neće zadrijemati on, čuvar tvoj.

Ne, ne drijema i ne spava
on, čuvar Izraelov.

Gospodin je čuvar tvoj,

Gospodin je zasjen tvoj s desne tvoje!

Neće ti sunce nauditi danju

ni mjesec noću.

Čuvao te Gospodin od zla svakoga,
čuvao dušu tvoju!

Čuvao Gospodin tvoj izlazak i povratak
odsada dovijeka!

Drugo čitanje 2Tim 3,14 – 4,2

Da čovjek Božji bude vrstan, za svako dobro djelo podoban.

Čitanje Druge poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju

Predragi: Ostani u onome u čemu si poučen i čemu si vjeru dao, svjestan od koga si sve poučen i da od malena poznaješ Sveta pisma koja su vrsna učiniti te mudrim tebi na spasenje po vjeri, vjeri u Kristu Isusu.

Sve Pismo, bogoduho, korisno je za poučavanje, uvjeravanje, popravljavanje, odgajanje u pravednosti, da čovjek Božji bude vrstan, za svako dobro djelo podoban.

Zaklinjem te pred Bogom i Kristom Isusom, koji će suditi žive i mrtve, zaklinjem te pojavkom njegovim i kraljevstvom njegovim: propovijedaj riječ, uporan budi – bilo to zgodno ili nezgodno – uvjeravaj, prijeti, zapovijedaj sa svom strpljivošću i poukom.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Heb 4,12

Živa je riječ Božja i djelotvorna;
prosuduje nakane i misli srca.

Evanđelje Lk 18,1-8

Bog će obraniti svoje izabrane koji vape k njemu.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Kaza Isus svojim učenicima prisodobu kako valja svagda moliti i nikada ne sustati: »U nekom gradu bio sudac. Boga se nije bojao, za ljude nije mario. U tom gradu bijaše i neka udovica. Dolazila k njemu i molila: 'Obrani me od mog tužitelja!' No on ne htjede zadugo. Napokon reče u sebi: 'Iako se Boga ne bojim nit za ljude marim, ipak, jer mi udovica ova dodijava, obranit ću je da vječno ne dolazi mučiti me.'«

Nato reče Gospodin: »Čujte što govori nepravedni sudac! Neće li onda Bog obraniti svoje izabrane koji dan i noć vape k njemu sve ako i odgađa stvar njihovu? Kažem vam, ustat će žurno na njihovu obranu. Ali kad Sin Čovječji dođe, hoće li naći vjere na zemlji?«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	224	Oče naš dobri
ili	214	Molimo tebe
Otpjevni psalam:	ŽV str. 40	Pomoć je naša u imenu Gospodina
Prinosna:	224.3	Darove ove
ili	XIV	Evo nas, Oče
Pričesna:	243	Sakramentu veličajnom
	201	O svjetlo duša, Isuse
	139	Obazri se na me
Završna:	836	Misija svetih

MOLITVA VJERNIKA

Utječući se iskrenom i usrdnom molitvom svome nebeskom Ocu, zamolimo ga da posluša i usliši ove naše prošnje:

1. Poput udovice iz evanđelja, Krist nas poziva da ti se neprestano utječemo. Daj da vjerni svete Crkve nikada ne posustanu u molitvi, vjerujući da po njoj mogu zadobiti svaku milost, molimo te.
 2. Papa, biskupi i svećenici svakodnevno mole za svoje vjerne. Osnaži ih da ne posustaju te usliši svaku njihovu molitvu koja vodi spasenje duša, molimo te.
 3. Diljem svijeta mnogi misionari poučavaju ljude molitvi. Blagoslovi njihovo nastojanje da te svi ljudi upoznaju i priznaju za svoga jedinog Boga i Oca, molimo te.
 4. Naši su preci bili riznice pobožnih molitvi u svakoj životnoj borbi. Daj da ih nasljedujemo u pobožnosti i ustrajnosti kojom su ti iskazivali istinsku vjernost, molimo te.
 5. Živeći ovozemnost, pripremamo dušu za vječnost. Daj da ju ispunimo trenutcima iskrene molitve za svoje spasenje i spasenje duša naših bližnjih, molimo te.
- Nebeski Oče, obasipaš nas svojom ljubavlju i dijeliš milosne darove i kada ih ne zamolimo. Podaj nam u zahvalnosti i poniznosti prigrinati srca na iskrenu molitvu i po njoj još snažnije rasti u vjeri.
- Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Žurni branitelj

Bez obzira što živimo u društvu i vremenu u kojemu mnogo ljudi život doživljavaju kao neku igru, šalu ili zabavu, ipak valja znati da je život jedna velika borba. I upravo činjenica da se mnogi opuste i misle da je život bezopasna idila, plod je borbe protiv ozbiljnosti života u kojoj je nekima stalo da ljudi nikad ne osjete koliko je život važan i lijep, te koliko mu treba pristupiti odgovorno, a ne površno. Doista, upravo jer ima onih kojima je stalo da se ljudi opuste, jer su tako opušteni samima sebi prepušteni, te vrlo laka žrtva onih koji ih žele pokoriti i uzeti im slobodu, potrebno je ukazivati na to da je život ozbiljna borba te da se u toj borbi treba znati ponašati i pobijediti.

Borba protiv duhovnog neprijatelja

U tom duhu smo kao primjer borbe čitali o prvom čitanju borbi Izraelaca i Amalečana dok su Izraelci, izlazeći iz Egipta, tražili prolaz u obećanu zemlju. Mojsije koji vodi narod shvaća vrlo ozbiljno prepreku koju mu postavljaju i predstavljaju Amalečani. Svjestan da to nije samo zemaljska borba dvije vojske i dva naroda, već da je to borba Amalečana protiv Božjeg naroda. No to ne znači da se on trebao opustiti misleći kako će ga Bog sam po sebi zaštititi, već on treba ići u boru maksimalno spreman i maksimalno ulažući svoje snage i sposobnosti u pobjedu. Pa i onda kad se pouzdaju u Gospodina, Izraelci trebaju do kraja biti suradljivi s njegovom božanskom voljom i moći, prepuštajući se s povjerenjem u njegovu svemoćnu zaštitu. Jer protivnik koji im se ispriječio na putu slobode i štovanja Boga, nije samo zemaljski neprijatelj, već je on onaj pakleni neprijatelj koji ne želi dopustiti ljudima da se klanjaju Bogu i da žive kao njegov slobodni narod.

U tom duhu borba Izraelaca je bila uistinu jedna velika duhovna borba u kojoj se nisu pouzdavali samo u svoju snagu ni u oštricu mača, jednako kao što se nisu

pouzdavali samo u Božju pomoć, a da pri tom oni ne surađuju s njime u svemu. To je bila duhovna borba u kojoj su izvojevali pobjedu zahvaljujući svojoj suradnji s Božjom milošću. A suradnja s njegovom milošću ostvarila se kako na brdu molitve gdje je Mojsije otišao s najbližim suradnicima moliti dižući ruke k nebu, tako i na bojnome polju gdje su se Izraelci zauzeto borili pod Jošuinim vodstvom. Štoviše, dramatična borba na bojnome polju ovisila je o vjernosti i ustrajnosti molitelja na brdu i o njihovoj kreativnoj vještini da podrže Mojsija u molitvi podržavajući ga dok je uzdizao ruke.

I kao što Mojsije i Jošua nisu banalizirali svoju ulogu tako nijedan kršćanin ne bi trebao podcjenjivati da je život i jedna velika duhovna borba koja se vodi onkraj naše životne svakodnevnice koja nam može djelovati tako uobičajenom. No život nikad nije ni običan ni uobičajen, već je uvijek velika duhovna borba za slobodu Božju u hodu prema obećanoj zemlji. Naš život je borba u kojoj nema opuštanja, jer ne smijemo zaboraviti koliko je uzvišen cilj prema kojem težimo i koliko je velik ulog o kojem je riječ u našem životu. Jer ne radi se samo o kratkotrajnoj vremenskoj dionici niti o komadiću zemlje na kojoj tražimo boravišno i vlasničko pravo, već se borimo za vječne i neprolazne vrednote u nebeskoj domovini prema kojoj putujemo.

Sa štapom Božjim

Stoga nas Isus potiče na duhovnu ustrajnost preporučujući nam u Evanđelju da se molimo bez prestanka i da budemo ustrajni u tome poput udovice koja ustrajno moli i uspijeva pridobiti i nepravednog suca. Prisrčljivo o nepravednom sucu i ustrajnoj udovici Isus nam želi skrenuti pozornost da nikad ne smijemo izgubiti iz vida ljepotu i uzvišenost života i njegovih vrednota. Ako to izgubimo iz vida, prestajemo se boriti

Jan Luyken, *Parabola o nepravdom sucu*, 1712.

za život i prestajemo zdušno moliti Božju pomoć da ostvarimo sebe i cijeli svoj život, to jest da se izborimo za istinsku slobodu i zadobijemo prolaz u vječnu domovinu.

A kao što Mojsije nije priskrbio svome narodu prolaz u slobodnu i u zemlju obećanja samo mačem, već prije svega oslanjajući se na štap Božji koji čvrsto drži u ruci, tako je Gospodin i nama dao istu zadaću i opskrbio nas moćnim oružjem za borbu. Upravo je njegov sveti križ najmoćnije duhovno oružje za borbu koje nam je on stavio u ruke te očekuje da se u ovoj našoj zemaljskoj borbi ne borimo samo u nizini zemaljskih probitaka i sitnih potraživanja, već da se poput Mojsija popnemo na brdo, jer s brda imamo puno bolji pregled svega što se događa u nizini. Onaj tko je svjestan ove višestruke životne borbe, zdušno se prepušta molitvi i trudi se moliti postojano, jer je doista na ulogu cijeli život. Ne možemo dopusti da nas od naše vizije i od naših ciljeva odvrate ljudi koji se Boga ne boje i za ljude ne mare, a to se dogodi onda kad prestajemo moliti i kad se prema životu odnosimo površno i neodgovorno poput takvih koji traže za sebe samo ispunjenje zemaljskih želja i potreba. Ustrajna molitva je potvrda da vjerujemo

u vrijednosti i ciljeve koje nam je zacrtao naš Gospodin, točnije u vrijednost samoga života koji nam je povjerio i usmjerio prema nebeskom ostvarenju.

Od nas se stoga očekuje da se držimo čvrsto vjere u Gospodina, to jest da se u ovim našim životnim borbama držimo njegova svetog križa koji nam je sveti Božji štap na dohvatu ruke, ali i dokaz da nam Bog kao žurni branitelj dolazi u pomoć. U molitvi se penjemo na kalvarijsko brdo spasenja s kojega nam dolazi istinsko svjetlo nade i čudesna snaga kojom pobjeđujemo sve svoje neprijatelje. Stoga nam nije prihvatljiva opcija sustati, već moliti bez prestanka za sebe i cijeli narod Božji s kojim se zajedno probijamo do života u slobodi i do ostvarenja vječnih ideala. A Bog koji ljubi svoju djecu, doći će nam žurno u pomoć i obranu, jer ne može ne biti vjeran svojim obećanjima. I nadajmo se stoga da, kada Sin Čovječji dođe o svome slavlom dolasku, da će nas naći sa štapom Božjim u ruci, jer to je štap čvrste vjere i žarke molitve, štap koji jamči da će Bog na nama ispuniti svoja obećanja i još jednom i konačno pokazati svoju božansku moć spasenja.

Ivan Bodrožić

Trideseta nedjelja kroz godinu

26. listopada 2025.

ULAZNA PJESMA

Neka se raduje srce onih što traže Gospodina. Tražite Gospodina i njegovu snagu, tražite svagda njegovo lice! (Ps 105,3-4)

ZBORNA MOLITVA

Svemogući vječni Bože, daj da rastemo u vjeri, nadi i ljubavi: da hoćemo što zapovijedaš i postignemo što obećavaš. Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, pogledaj darove što ih prinosimo. Daj da tako vršimo ovu službu da bude tebi na slavu. Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Krist nas je ljubio i predao sebe za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodan miris. (Ef 5,2)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine, daj da tvoja otajstva izvrše u nama što sadrže: da doživimo u punoj stvarnosti što sada vršimo u znakovima. Po Kristu.

Prvo čitanje Sir 35,12-14.16-18

Molitva poniznog prodire kroz oblake.

Čitanje Knjige Sirahove

Gospodin je sudac i ne gleda tko je tko. Nije pristran na štetu siromahovu i sluša molitvu potlačenoga. Ne prezire jauk siročeta ni udovice kad izljevja svoj bol. Tko Boga služi svim srcem svojim, bit će uslišan, jer njegove se molbe dižu do oblaka. Molitva poniznog prodire kroz oblake i on nema mira dok ona ne dođe do Boga i ne popušta dok ga Svevišnji ne pogleda, pravedno ne presudi i pravdu ne uspostavi.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 34,2-3.17-19.23

Pripjev: Jadnik vapi i Gospodin ga čuje.

Blagoslivljat ću Gospodina u svako doba, njegova će mi hvala biti svagda na ustima! Nek se Gospodinom duša moja hvali, nek čuju ponizni i nek se raduju!

Lice se Gospodnje okreće protiv zločinaca da im spomen zatre na zemlji.

Pravednici zazivaju i Gospodin ih čuje, izbavlja ih iz svih tjeskoba.

Blizu je Gospodin onima koji su skršena srca, a klonule duše spasava.

Gospodin izbavlja duše slugu svojih i neće platiti tko god se njemu utječe.

Drugo čitanje 2Tim 4,6-8.16-18

Čeka me vijenac pravednosti.

Čitanje Druge poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju

Predragi: Ja se već prinosim za žrtvu ljevanicu, prispjelo je vrijeme moga odlaska. Dobar sam boj bio, trku završio, vjeru sačuvao.

Stoga, pripravljen mi je vijenac pravednosti kojim će mi u onaj dan uzvratiti Gospodin, pravedan sudac; ne samo meni nego i svima koji s ljubavlju čekaju njegov pojavak.

Za prve moje obrane nitko ne bijaše uza me, svi me napustiše. Ne uračunalo im se! Ali Gospodin je stajao uza me, on me krijepio da se po meni potpuno razglasi poruka te je čuju svi narodi; i izbavljen sam iz usta lavljih. Izbavit će me Gospodin od svakoga zla djela i spasiti za svoje nebesko kraljevstvo. Njemu slava u vijeke vjekova! Amen!

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja 2Kor 5,19

Bog je u Kristu svijet sa sobom pomirio i položio u nas riječ pomirenja.

Evanđelje Lk 18,9-14

Carinik siđe opravdan kući svojoj, a ne farizej.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Nekima koji se pouzdavahu u sebe da su pravednici, a druge podcjenjivahu, reče Isus ovu prisodobu:

»Dva čovjeka uziđoše u Hram pomoliti se: jedan farizej, drugi carinik. Farizej se uspravan ovako u sebi molio: 'Bože, hvala ti što nisam kao ostali ljudi: grabežljivci, nepravednici, preljubnici ili – kao ovaj carinik. Postim dvaput u tjednu, dajem desetinu od svega što steknem.'

A carinik, stojeći izdaleka, ne usudi se ni očiju podignuti k nebu, nego se udaraše u prsa govoreći: 'Bože, milostiv budi meni grešniku!' Kažem vam: ovaj siđe opravdan kući svojoj, a ne onaj! Svaki koji se uzvisuje, bit će ponižen; a koji se ponizuje, bit će uzvišen.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	85 ili 87	Neka se raduje srce
ili	82	Pjevajte Gospodu
Otpjevni psalam:	ŽV 10/2010	Jadnik vapi
Prinosna:	230	Darove prinesite
ili	325	Evo, Bože
Pričesna:	244	Odzivam se Isuse
	260	O da bude radost
	187	O čovječanska hrano
Završna:	611	Tebi, naša Gospo jaka
ili	184 ili 283	Ti divni Kralj si nebesnik

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, oslobodimo se svake samodostatnosti i taštine te u poniznosti i malenosti izrecimo Bogu Ocu svoje iskrene molitve:

1. Sveta Crkva se svakodnevno okuplja u molitvi oko Kristova oltara. Daj da svaki njen vapaj izražava iskrenu težnju za vječnim životom, molimo te.
2. Svećenici nas neprestano poučavaju vjerskim istinama. Vodi ih svojim Svetim Duhom i blagoslovi njihovo ponizno služenje, molimo te.
3. U svijetu koji neprestano nameće razne uzore, ljudi su potrebni istinskih primjera vjere. Po iskrenoj nas molitvi učini poniznim vršiteljima tvoje svete volje, molimo te.
4. Otvaraš nam svoje srce i izlivaš na nas obilje svoje ljubavi. Daj da se u poniznosti skrušimo i dopustimo ti da kroz nas milosno djeluješ, molimo te.
5. Živimo u ovome svijetu nadajući se vječnome spasenju. Daj da naša djela odišu ljubavlju i pravednošću te nam budu zalag za vječni život na koji nas pozivaš, molimo te.

Bože Oče, neprestano nas potičeš na obraćenje i u svojoj neizmjernoj ljubavi vodiš putem spasenja. Daj da nas ne zaslijepi lagodnost ispravnog življenja, nego oduševi tvoje milosrđe koje nam daruješ po iskrenoj molitvi.

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Malen pred Bogom

Evandelist Luka najavljuje Isusovu prispodobu govoreći da ju je Isus uputio »nekima koji se pouzdavahu u sebe da su pravednici, a druge podcjenjivahu.« Zapravo je ovo nastavak govora o stavu koji čovjek treba imati pred Bogom, a koji pratimo zadnjih nekoliko nedjelja kroz tekstove Lukina evanđelja.

Farizeji i carinici

Prispodoba o farizeju i cariniku dovodi nas u jeruzalemski hram, u to središte vjerskoga života Židova toga doba. Ondje su dva čovjeka. Prvi je predstavljen kao farizej. Farizeji su bili ljudi na glasu po svojoj svetosti i po svojoj želji da vrše Božju volju. Tada se vjerovalo da je Božja volja sadržana u njegovim zakonima i propisima sadržanim u Starom zavjetu. Stoga se sav napor farizeja sastojao u tome da što vjernije i potpunije obdržavaju Božje zapovijedi.

S druge je strane carinik. U skupinu carinika ubrajali su se najprije oni imućni pojedinci koji su od vladara otkupljivali pravo skupljanja poreza na nekom području. Tako su vladaru unaprijed platili porez za to područje, a onda su se namirivali skupljajući novac od stanovnika. Pritom su, naravno, htjeli i zaraditi, te su skupljali znatno više nego što je to zapravo bilo potrebno.

Stoga židovski spisi, pa i kasniji Talmud, drže carinike osobito grešnim pojedincima koji su se osim toga, zbog prirode svoga posla, često morali susretati s nežidovima, pa su zato bili smatrani i obredno nečistima. Tko bi ih se dotakao i sam bi postao obredno nečist.

Onaj farizej, uspravan, vjerojatno negdje sprijeđa u Hramu, dolazi pred Boga hvalеći se najprije da nije poput javnih grešnika – grabežljivaca, nepravednika ili preljubnika.

Hvali se i da nije poput ovoga nečistoga i pohlepnoga carinika. Farizej se uspoređuje s drugim ljudima. Carinik se, pak, uspoređuje s Bogom i zato mu ne preostaje drugo doli tražiti milost.

Kad farizej treba reći nešto o sebi, on počinje nabrajati ono što čini. Ne govori o sebi da je velikodušan, da je pravedan ili u braku vjeran, nego govori o onom izvanjskom što misli da čini za Boga. On dva puta tjedno posti i daje desetinu od svega što stekne. Za Židove je post bio propisan samo jednom godišnje, na Dan pomirenja ili Jom kippur. Farizeji su doista postili dva puta tjedno, ponedjeljkom i četvrtkom. Činili su, dakle, i više od onoga što je Zakon zahtijevao. Farizej se tako hvali svojim prekomjernim postom. Slično je i s desetinom. Židovi su bili dužni dati desetinu za Hram samo od onoga što proizvedu. U Lukinu evanđelju čujemo kako Isus proziva farizeje koji namiruju desetinu »od metvice i rutvice i svake vrste povrća.« Desetina nije bila obavezna od samonikloga bilja koje se samo pobere. Opet se farizej hvali svojom prekomjernom revnošću u vršenju propisa vezanih uz kult. On misli da time može zaraditi Božju naklonost.

S druge je strane carinik koji moli izdaleka. Već je to njegov znak uviđavnosti, pa i ljubavi prema bližnjemu. On je daleko od hramskoga žrtvenika, ali i daleko od farizeja. Ne želi mu prići kako ga ne bi onečistio jer je svjestan mišljenja koje farizej ima o njemu. Pognut je pred Bogom, svjestan svoje malenosti pred Božjim veličanstvom. I jednostavno moli: »Bože, milostiv budi meni grešniku!« Carinik se nema čime pred Bogom pohvaliti. Svjestan je da ne može sebe opravdati nego se pouzda u Božje milosrđe. Ne trguje s Bogom.

Farizej sve želi učiniti sam, no sam se ne može opravdati. To može samo Bog.

Nada u Bogu

Današnje životne okolnosti potiču nas da budemo samodostatni. Sve oko nas govori nam da moramo biti uspješni – u svome poslu, u prijateljstvu, u ljubavi. Čovjek si danas ne smije dopustiti grešku. Kriteriji su vrlo visoki. Ako ih ne dostižemo, ne možemo biti zadovoljni. Ako smo nezadovoljni, ponudit će nam neku pilulu da budemo zadovoljniji, ali i da budemo uspješniji. Samo samodostatan čovjek može reći da je postigao svoje ispunjenje.

Kad god mislimo da smo samodostatni, dobro je pročitati ovu prispodobu.

Kad god mislimo da trebamo biti u svemu uspješni, a osobito kad mislimo da smo doista uspješni i da nam nema ravnih, dobro je pročitati ovu prispodobu.

Kad god mislimo da možemo Boga zarobiti svojim postupcima, svojim molitvama, postovima, dobrim djelima, dobro je pročitati ovu prispodobu.

Kad god mislimo da smo zbog svojih postupaka, načina života ili brojnih molitava bolji od drugih, valja pročitati ovu prispodobu.

Boga ne mogu zarobiti, ne mogu ga uvjetovati. Kad bih to postigao, onda on više ne bi bio Bog.

Mogu se jedino prepustiti njegovu milosnu djelovanju.

Sveti Augustin o tome kaže: »Bog gleda čovjekovu nutrinu. Tu važe, tu procjenjuje. Ti ne vidiš Božju vagu, no njome je odva gnuta tvoja misao... Odbaci od sebe sve što je oko tebe i u što bi mogao staviti svoju nadu. Sva tvoja nada neka bude Bog: osjeti da ti je potreban on, kako bi te on ispunio« (sv. Augustin, *Tumačenje Psalama. Ps 85,2-3*).

Kad to osjetim, kad uvidim kako me on ispunio, tada mu odgovaram molitvom, postovima i dobrim djelima. Sve što ja činim, sve dobro koje mogu u životu postići samo je odgovor na ono dobro kojim me Bog već bio pretekao.

Daniel Cottier, *Parabola o farizeju i cariniku*, 1865.

Nije farizej otišao neopravdan jer je davao desetinu ili dvaput tjedno postio. Niti je carinik otišao opravdan jer je otimao od ljudi njihovu imovinu.

Farizej nije opravdan jer nije htio opravdanje. Mislio je da se sam može opravdati. Carinik je opravdan jer je znao da ga samo Bog može opravdati.

Realnost ću spoznati kad se usporedim s Bogom. On je jedini s kime se smijem uspoređivati. I tada mi ne preostaje nego tražiti njegovo milosrđe i njegovu milost, pouzdati se u njegovu ljubav.

Darko Tepert

Svetkovina Svih svetih

1. studenoga 2025.

ULAZNA PJESMA

Radujmo se svi u
Gospodinu! Svetkujmo
blagdan u čast svih svetih:
njihovu se blagdanu raduju
anđeli i zajedno s njima
slave Sina Božjega.

ZBORNA MOLITVA

Svemogući vječni Bože,
danas zajedno slavimo
zasluge svih svetih.
Molimo te: što je više
zagovornika, udijeli nam i
veće obilje svoga milosrđa.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, neka ti budu mili
ovi prinosi na čast svih
svetih: oni su već postigli
besmrtnost, daj da se
zauzmu za naše spasenje.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Blago čistima u srcu:
oni će Boga gledati!
Blago mirotvorcima: oni će
se sinovima Božjim zvati!
Blago progonjenima zbog
pravednosti: Njihovo je
kraljevstvo nebesko!
(Mt 5,8-10)

POPRIČESNA MOLITVA

Bože, ti si jedini svet
i u svim svecima častimo
tvoja čudesna djela.
Molimo te: posveti nas
da te ljubimo iznad svega,
te nas, zemaljske putnike,
od ovog stola privedi na
gozbu u nebeskoj domovini.
Po Gospodinu.

Prvo čitanje Otk 7,2-4.9-14

*Vidjeh, eno velikoga mnoštva, što ga nitko ne mogaše izbrojiti,
iz svakoga plemena i jezika.*

Čitanje Knjige Otkrivenja svetog Ivana apostola

Ja, Ivan, vidjeh drugoga jednog anđela
gdje uzlazi od istoka sunčeva s pečatom Boga živoga.

On povika iza glasa onoj četvorici anđela

kojima bi dano nauditi zemlji i moru:

»Ne udite ni zemlji ni moru ni drveću

dok ne opečatimo sluge Boga našega na čelima!«

I začujem broj opečaćenih – sto četrdeset i četiri tisuće opečaćenih
iz svih plemena sinova Izraelovih. Nakon toga vidjeh: eno velikoga

mnoštva, što ga nitko ne mogaše izbrojiti, iz svakoga naroda, i
plemena, i puka, i jezika! Stoje pred prijestoljem i pred Jaganjcem

odjeveni u bijele haljine; palme im u rukama. Viču iza glasa:

»Spasenje Bogu našem koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu!«

I svi anđeli, što stajahu uokolo prijestolja i starješina i četiriju bića,
padoše pred prijestoljem nice, na svoja lica, i pokloniše se Bogu

govoreći: »Amen! Blagoslov i slava, i mudrost, i zahvalnica, i čast i
moć i snaga Bogu našem u vijeke vjekova. Amen.«

I jedan me od starješina upita:

»Ovi odjeveni u bijele haljine, tko su i odakle dođoše?«

Odgovorih mu: »Gospodine moj, ti to znaš.« A on će mi:

»Oni dođoše iz nevolje velike i oprali su haljine svoje

i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 24,1-4b.5-6

Pripjev: Takav je naraštaj onih koji traže lice tvoje, Gospodine!

Gospodnja je zemlja i sve na njoj,

svijet i svi koji na njemu žive.

On ga na morima utemelji

i na rijekama učvrsti.

Tko će uzići na Goru Gospodnju,

tko će stajati na svetom mjestu njegovu?

Onaj u koga su ruke nedužne i srce čisto:

duša mu se ne predaje ispraznosti.

On blagoslov prima od Gospodina

i nagradu od Boga, Spasitelja svoga.

Takav je naraštaj onih koji traže njega,

koji traže lice Boga Jakovljeva.

Drugo čitanje 1Iv 3,1-3

Čitanje Prve poslanice svetoga Ivana apostola

Predragi! Gledajte koliku nam je ljubav darovao Otac: djeca se Božja zovemo, i jesmo. A zato nas svijet ne poznaje što ne poznaje njega. Ljubljeni, sad smo djeca Božja i još se ne očitova što ćemo biti. Znamo: kad se očituje, bit ćemo njemu slični jer vidjet ćemo ga kao što jest. I tko god ima tu nadu u njemu, čisti se kao što je on čist.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Mt 11,28

Dođite k meni svi vi, izmoreni i opterećeni, i ja ću vas odmoriti, govori Gospodin.

Evanđelje Mt 5,1-12a

Čitanje svetoga Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme: Isus, ugledavši mnoštvo, uzide na goru. I kad sjede, pristupe mu učenici. On progovori i stane ih naučavati: »Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago ožalošćenima: oni će se utješiti! Blago krotkima: oni će baštiniti zemlju! Blago gladnima i žednima pravednosti: oni će se nasititi! Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe! Blago čistima srcem: oni će Boga gledati! Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati! Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas! Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima! Ta progonili su tako proroke prije vas!«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	623.2	Radujmo se svi
ili	175	O Srce, Sina Božjega
Otpjevni psalam:	ŽV 11/2009	Takav je naraštaj
Prinosna:	237	Mir svoj, o Bože
Pričesna:	287	Blaženstva
	ili ŽV 11/2005	
	186	Sva ljubavi mi Isuse
	758. 1,3 i 4	O Isuse
Završna:	754. 1 i 3	Zastava nas sveta vodi

MOLITVA VJERNIKA

Braće i sestre, upravljajući svoj pogled na mnoštvo svetih primjera istinske vjernosti Kristu, uputimo vječnome Ocu iskrene prošnje:

1. Svi sveti nas svojim primjerom uče nasljedovati Krista. Daj da se Crkva nadahnjuje njihovim djelima i neumorno slijedi put pravednosti i istine, molimo te.
2. Svećenici nasljeduju Kristovo poslanje trseći se primjerom svetog življenja postići spasenje povjerenih duša. Trajno ih suobličuj Kristovoj predanosti tvojoj svetoj volji, molimo te.
3. Mnogi tvoji vjerni, unatoč teškim životnim križevima, čvrsto žive po tvojim svetim zapovijedima. Daj da nas njihov primjer oduševljava da te još snažnije prihvatimo i izbliza slijedimo, molimo te.
4. Istinska vjera traži ponizno koraćanje putem pravednosti. Oslobodi nas navezanosti na zemaljsko i daj da nasljedujemo primjer svih svetih u hodu prema vječnosti, molimo te.
5. Mnogi su pokojni za života bili istinski sveci iako ih svijet nije prepoznao. Nagradi njihov trud vječnim mirom u svome nebeskom kraljevstvu, molimo te.

Vječni Oče, iskrena te srca molimo da ove naše prošnje poslušаш i uslišiš. Zahvalna ti se srca utječemo, potrebni tvoje neizmjerne milosti, da bismo mogli i znali uvijek slijediti primjere svetosti i tako koraćati ususret vječnosti na koju nas neumorno pozivaš. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

‘Negativ’ svetosti

Svake godine spomen na živote svetaca o svetkovini Svih Svetih okuplja nas vjernike, potičući nas na molitvu, promišljanje, ali i na postavljanje pitanja. Sveci su, bez sumnje, osobe koje zazivamo, posrednici milosti kod Boga, a to činimo osobito danas. Ipak, ne možemo zanemariti pitanja koja se nameću o tim herojima vjere koji nam se čine toliko moćnima i sposobnima ishoditi od Boga ono što nam je najpotrebnije. Danas si postavljamo jedno ključno pitanje: zašto su oni ‘sveci’? Zašto ih tako nazivamo i štujuemo? Što u konačnici znači biti svet?

Veliko mnoštvo (Otk 7,2-4.9-14)

Uvjeren sam da se svake godine, ovom prigodom, trudimo približiti likovima svetaca, naglašavajući one njihove osobine i ponašanja koja nam ih čine bližima i prisnijima, za razliku od onog osjećaja distanciranosti koji doživljavamo kada ih vidimo prikazane na slikama, kipovima, zatvorene u relikvijama ili opisane u hagiografskim knjigama. Možda se s pravom danas i pitamo: Tko je ono veliko mnoštvo iz Knjige Otkrivenja, oni odjeveni u bijele haljine, simbol Božje svjetlosti, i drže pobjedničke palme u rukama (r. 9), oni koji se nalaze u povorci pred Božjim prijestoljem i pred Jaganjcem?

Želio bih danas pokušati bolje razumjeti njihove živote, kako bih spoznao koliko nam slični mogu biti. Ali ne želim to činiti uz teološke rasprave, već to želim učiniti ‘u negativu’, ne pokušavajući definirati što znači biti svet – što bi nas moglo frustrirati u pokušaju oponašanja – već pokušavajući razumjeti što ‘ne’ znači biti svet.

Drugačija svetost

Dakle, što ne znači biti svet? Prije svega, ne znači biti savršen: ni karakterno, a još manje u ponašanju. Sveci nisu bili savršeni, niti su imali iluziju da jesu. Njihova svetost ne leži u bespriječnosti, već u nečemu

drugome što je moguće definirati jednostavnošću i originalnošću života.

Biti svet, gledano onako ljudski, ne znači biti miran i krotak. Da je to uvjet, ljudi poput polemičnog svetog Jeronima ili nepristupačnog svetog padra Pija ne bi bili proglašeni svetima. Ne znači biti ozbiljan i suzdržan, jer bi sveti Filip Neri tada bio sve samo ne svetac. Ne znači ni biti smiren i strpljiv: nemirno srce svetog Augustina nam o tome može puno reći. Savršenstvo svetaca nije ni apsolutna vjernost Kristu. Pitajte apostolskog prvaka, svetog Petra, koji obećava voljenom Učitelju da će ga slijediti i na križu, a zatim ga se odriče. Da i ne govorimo o dosljednosti života, jer sveti Pavao iz Tarza u početku nije imao veliku naklonost prema Kristovoj poruci. I što reći o bespriječnom moralnom ponašanju, ako se sveta Marija Magdalena morala izliječiti od »sedam demona«, kako navodi Evanđelje? A što o krutosti svetog Ignacija Loyole i netoleranciji sinova Zebedejevih? Biti svet ne znači ni provoditi cijeli dan u molitvi ili se zatvoriti u samostan, ili pod svaku cijenu tražiti siromaštvo i odricanje, odričući se života punog časti. U protivnom, među svecima ne bismo imali kraljeve, prinčeve i kraljice.

‘Biti svet’ – nemoguća misija?

Naravno, lako je prigovoriti svemu ovome, tvrdeći da se ne bismo trebali usredotočiti na njihov prijašnji život, već na onaj koji slijedi nakon otkrića i susreta s Kristom. Ali ja sam uvjeren upravo u suprotno. Uvjeren sam da je njihova svetost takva upravo zato što ne nijeću svoj prošli život, svoj karakter, svoj temperament, svoja ograničenja u ponašanju, svoje slabosti. Sigurno su imali i nešto herojsko, nešto po čemu ih pamtim i štujuemo. Ali moramo paziti da ih ne stavljamo na pijedestale s kojih ih nikada nećemo moći skinuti, jer bismo im učinili veliku nepravdu. Ono što ih čini svecima, a

Claude Lorrain, *Isusov govor na gori*, 1656.

time i uzorima, u osnovi je Milosrđe: ono iskušeno, prije svega, u onim trenucima kada su dopustili da ih susretne Božji oprost, oprost koji im je dao mogućnost da ustanu i krenu ispočetka; a zatim, posljedično, ono ponuđeno braći i sestrama kao odgovor na milost i ljubav primljenu od Boga.

Kada su to ostvarili, sveci postaju naši sugrađani i naši suputnici u životu. Kada nam pokažu veličinu normalnosti, heroizam običnog, izvanrednost jednostavnih stvari. Oni nam pokazuju da se svetost ne postiže izbjegavanjem ljudske naravi, već upravo prihvaćanjem nje, sa svim njenim usponima i padovima, i usmjeravanjem je prema Bogu.

Blaženi svakodnevni sveci

Koliko svetaca živi uz nas u svakodnevnom životu, a da ih nitko nikada neće uzdići na slavu oltara! Koliko svetaca možemo i moramo biti i mi, unatoč, štoviše, polazeći od svijesti o svojim slabostima. Jer upravo se u našoj slabosti očituje snaga Božja, jedinog Svetog među svim svecima. Svetost nije cilj koji se postiže samostalno, već dar koji primamo i potom dijelimo s drugima, svjedočeći o Božjoj ljubavi u svijetu. Neka nas primjer svetaca ohrabri da težimo svetosti u vlastitom životu, prepoznajući Božju prisutnost u našim slabostima i u našoj svakodnevici.

Anđelo Maly

Pomoć je naša u imenu Gospodina

Otpjevni psalam za XXIX. nedjelju kroz godinu – C

Anđelko Igrec

Ant.

Po-moć je na - ša u i-me-nu Go-spo-di - na ko-ji stvo-ri ne - bo i ze - mlju.

Ps 121, 1-2.3-4.5-6.7-8

1. K brdi - - - ma o - či svo-je uz - di- žem: odakle će po - moć mi do - či?
 2. Tvoj nozi on po - sr - nu - ti ne da i ne će zadrijema - ti on, ču - var tvoj.
 3. Gospo - - - din je ču - var tvoj, Gospodin je za - sjen tvoj s de - sne tvo - je!
 4. Čuvao te Gospodin od zla sva - ko - ga, čuva - - - o du - šu tvo - ju!

1. Pomoć je moja od Go - spo-di - na koji stvo-ri ne - bo i ze - mlju.
 2. Ne, ne drije - - - ma i ne spa - va on, čuvar I - zra - e - lov.
 3. Ne će ti sunce na - - - u - di - ti da - nju, ni mje - sec no - ću.
 4. Čuvao Gospodin tvoj izla - zak i po - vra - tak od sa - - - da i do - vije - ka!

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050
e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

CIJENA

26,00 €

Naručite novo izdanje

Božanskog časoslova za Božji puk

**isključivo na e-poštu:
narudzbe@hilp.hr**

Troškovi poštarine
nisu uračunati u cijenu.

**NOVO
IZDANJE!**

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 2 €. Inozemstvo: 4,23 €; 7,08 USD; 7,08 CAD; 8,46 AUD

Godišnja pretplata: 26 €. Inozemstvo: 55 €; 92 USD; 92 CAD; 110 AUD • BiH, SRB, MNE: 40 €

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994

model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994 – SWIFT: PBZGHR2X

Sva prava pridržana. Nijedan se dio liturgijsko-pastoralnog lista Živo vrelo ne smije umnožavati, fotokopirati, reproducirati ni prenositi u bilo kakvu obliku (elektronski, mehanički i sl.) bez prethodne pisane suglasnosti glavnog i odgovornog urednika.

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji